

EŞQİN DOĞUŞU

Həzrət Ayətullah Seyid Əli Xameneinin gənc cütlüklərə tövsiyələrindən
seçmələr

Tərtib edən: Məhəmmədcavad Hacı Ələkbəri

Qəlblərin, cisimlərin və talelərin qovuşması olan ailə qurmaları münasibəti ilə siz əziz övladlarımı səmimi-qəlbdən təbrik edirəm. Təvsiyə edirəm ki, öz həyat yoldaşlarınıza sevgi göstərin, onlara vəfalı olun, özünüzü bir-birinizin taleyinə şərik bilin, ortaq həyata düyün düşməsindən ehtiyatlanın, kiçik və əhəmiyyətsiz problemlərə göz yumun. Allah sizə xoşbəxtlik, səadət və mənəvi inkişaf bəxş etsin, ailə həyatınızı sağlam və saleh övladlarla isitsin, aydınlatsın!

Seyid Əli Xamenei

Allahın Rəsulu (s) buyurmuşdur:

"Ailə quran şəxs dininin yarısını qorumuş olur. Digər yarısı üçün də təqvalı olması gərəkir".

"Nikah mənim sünnəmdir. Sünnəmdən üz çevirən isə məndən deyil".

Birinci fəsil: Nikah - təbiətin qanunu, şəriətin əmri

Giriş

Səmavi bir əqdin möhtəşəm anı çatmışdır.

İki gənc yolçu Allahın istək və razılığına əsasən, əl-ələ verib həyatın uca məqsədinə sarı hərəkət etmək istəyir.

Bu, doğrudan da çox güclü və mühüm əhd-peymandır!

Təbiət və fitrət yoldaş istəyir. Təlatümlü ruh yoldaş istəyir. Qərarsız ruh onsuz olduqda qüsurlu və çatışmazlıq duyur. Allah biri olmadan o birini bəyənmir, Peyğəmbər (s) nikahı öz sünnəsi, Allahın razılığına qovuşmaq üçün yol və dinin yarısını qorumaq vasitəsi kimi təqdim edir.

Ayıq şəkildə "bəli" demək üçün daha artıq bilmək istəyirlər.

Bu seyidi dinləmək necə də faydalıdır! Və onlar nə bəxtəvərdirlər!

Həyatın məqsədi

Həyat mənzil və mərhələləri, eləcə də uca məqsədi olan uzun bir karvandır. Həyatda insanın məqsədi öz varlığından və ətrafındakı yaranmışlardan mənəvi və ruhani təkamül üçün istifadə etmək olmalıdır.

Ümumiyyətlə, biz nə üçün dünyaya gəlmişik? Biz heç bir ixtiyarımız olmayan halda dünyaya daxil oluruz; uşağıq, təsir altındayıq. Lakin tədricən ağılınız inkişaf edir, ixtiyar və seçim qüvvəsi əldə edirik. Bu yerdə insanın düzgün düşünməsi, düzgün seçməsi və bu seçim əsasında hərəkət edib irəliləməsi lazımdır. Əgər insan bu fürsətdən yaxşı istifadə etsə, bu dünyada olan bu bir neçə gündən yaxşı bəhrələnsə və özünü kamala çatdıra bilsə, dünyadan xaric olduğu gün həbsdən azad olan şəxs kimi olar və onun həqiqi həyatı başlayar.¹

Nikah bir İslam dəyəri kimi

Birinci və əsas məsələ budur ki, Allah-Taalanın qanun qoyduğu və yaranışın tələb etdiyi bu nikah ilahi nemət və sirlərdən və insan yaşayışının qaçılmaz məsələlərindən biridir. Allah səmavi qanunlarda bu məsələni lazım, vacib, zəruri və yaxud icazəli edib, xalqı bir-bir gedib ailə qurmalarında sərbəst buraxa bilərdi. Amma bu işi görməmişdir. O, nikahı bir dəyər etmişdir. Yəni izdivac etməyən şəxs özünü bu dəyərdən məhrum etmişdir.²

"Allah israrlıdır!"

İslama görə ailə qurmaq vacib əməldir. Kişi və qadın bu əməli ilahi iş və bir vəzifə kimi yerinə yetirməlidirlər. Bu iş şəriət baxımından vacib əməllər sırasında qeyd olunmasa da, buna o qədər həvəsləndirilmişdir ki, insan Allah-Taalanın bu işə israrlı olduğunu, özü də bir kargüzarlıq kimi yox, həmişəyaşar, həyatda və cəmiyyətdə təsirli bir hadisə kimi israrlı

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2002.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1993.

olduğunu anlayır. Odur ki, qadın və kişi arasında nikaha bu qədər həvəsləndirmiş və ayrılığı məzəmmət etmişdir.¹

"Allahın yalqız qadın və kişidən xoşu gəlmir!"

Allah-Taalanın yalqız qadın və kişidən xoşu gəlmir; xüsusən də gənc və ilk dəfələri olanlar. Bu təkcə gənclərə məxsus deyil. Allah-Taalanın müştərək və cüt həyatdan xoşu gəlir.²

Bütün ömrünü tənhalıqda keçirən yalqız insan, yalqız kişi və yalqız qadın İslama görə xoşagələn bir şey deyil. Bu, insaniyyət toplumunda yad bir varlıq kimidir. İslam ailənin cəmiyyətin həqiqi hüceyrəsi olmasını istəyib, yalqız insanın yox.³

Peyğəmbər (s) sünnəsi: vaxtında evlənmək

Məşhur bir hədisə əsasən Peyğəmbər (s) buyurub ki, nikah mənim sünnəmdir. Sözsüz ki, bu, yaradılış sünnəsidir, insanlar, millətlər və dinlər arasında sünnədir. Bəs nə üçün buyurub ki, mənim sünnəm? Burada hansı xüsusiyyət var? Bəlkə buna görə ki, İslam bu işə daha artıq təkid göstərmişdir və bu təkid digər ilahi dinlərdə nisbətən azdır. Siz baxın, İslamın nikah üzərində bu təkidi bu ictimai məktəblərdə, dünyanın geniş yayılmış ictimai fəlsəfələrində və adi siyasətlərində yoxdur. İslam oğlan və qızların nikah üçün hazır olduqları yaşda ailə qurmalarında israrlıdır.⁴

Nikah təbii bir tələbdən əlavə, həm də din və İslam baxımından bir sünnədir. Odur ki, insanın təbiətinin və ehtiyacının tələb etdiyi bu addım və əməl vasitəsi ilə həm də savab qazanmaq çox asandır. Çünki sünnədir və Peyğəmbər (s) sünnəsini yerinə yetirmək, onun əmrini icra etmək məqsədi ilə bu işi görür.⁵

Nikah təbii və ilahi bir sünnədir. Əziz Peyğəmbər (s) bunu öz sünnəsi adlandırır. Mənası budur ki, İslamda bu məsələ üzərində xüsusi təkid göstərilmişdir. Nə üçün? Bu məsələnin əhəmiyyətinə görə; ailə qurmağın

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1999.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1997.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1996.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2000.

⁵ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1998.

insan tərbiyəsində, dəyərlərin inkişafında, duyğusal, etik, psixoloji və sonrakı tərbiyələr baxımından sağlam insan yetişdirməkdə dərin təsirinə görə.¹

Eşq və şövq halında izdivac

Əziz Peyğəmbər (s) gənclərin - istər qızların, istərsə də oğlanların tez və əlbəttə ki, öz istəkləri və ixtiyarları ilə və digərlərinin onlar üçün qərar vermədən izdivac etmələrində israrlı idi. Biz də öz cəmiyyətimizdə bunu təbliğ etməliyik. Gənclər münasib yaşlarda - gənclik dövründən xaric olduqlarında, həmin qızgın və şövqlü çağlarında izdivac etməlidirlər. Bu çoxlarının təsəvvürünün əksinədir. Çoxları güman edirlər ki, gənclik dövrünün izdivacları vaxtından qabaq izdivaclardır və davamlı olmur. Bunun tam əksinə olaraq belə deyil. Əgər düzgün baş versə, çox davamlı və yaxşı izdivaclar da olacaq, arvad və hər belə bir ailədə bir-biri ilə çox səmimi olacaqlar.²

Ehtiyac hissini başlanğıcında ailə qurmaq

İslam israrlıdır ki, bu iş öz zamanında, bacardıqca tez və ehtiyac hissini başlanğıcında baş versin. Bu da İslamın xüsusiyyətlərindəndir; nə qədər tez olsa, bir o qədər yaxşıdır. Tez dedikdə məqsədimiz qız və oğlanın həyat yoldaşına ehtiyac hiss etdiyi zamandır. Bu iş nə qədər tez baş versə, bir o qədər yaxşı olar. Səbəb nədir? Səbəb budur ki, əvvəla ailə qurmaqda mövcud olan fayda və xeyirlər insan üçün öz zamanında, zaman ötmədən və ömür tələf olmadan hasil olacaq. İkincisi isə cinsi azgınlıqların qarşısını alacaq. Buna görə buyurur ki, izdivac edən dininin yarısını qorumuşdur.³ Bu rəvayətdən məlum olur ki, insanın dininə qarşı təhdidlərin yarısı cinsi ehtiraslar sarıdandır və bu, yüksək rəqəmdir.⁴

İzdivacın faydaları

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2000.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2001.

³ "Bihar əl-ənvar" c. 100, səh. 219.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2002.

İzdivac və bir ailə məcmusunda hüzur əldə etmək həyatın mühüm fürsətlərindən biridir. Qadın və kişinin hər biri üçün bu bir psixoloji rahatlıq, dinclik və həyat fəaliyyətinin davam etdirilməsinə ümid vasitəsidir. İnsana həyatı boyunca bir təsəlli vasitəsi və kədərini bölüşmək üçün yaxın bir adam lazımdır. İnsanın təbii ehtiyacları olan instiktiv və cinsi ehtiyaclarından əlavə, nəsil artırmaq və övlad sahibi olmaq məsələsinin özü də həyatın böyük xoşbəxtliklərindəndir.

Deməli, görürsünüz ki, hər iki tərəfdən baxdıqda izdivac mübarək bir iş və çox faydalı məsələdir. Əlbəttə, izdivacın ən mühüm faydası ailə qurmaqdır, digər məsələlər ikinci dərəcəli, yaxud bu məsələnin dayəğıdır. Misal üçün, nəsil artırmaq, bəşəri qərizələri doyurmaq - bunların hamısı ikinci dərəcəlidir. Birinci dərəcəli olan isə ailə qurmaqdır.¹

Bəşər nəslə izdivac üzərində dayanır. Dünyanın söykəndiyi izdivacdır. Mədəniyyət və sivilizasiyaların köçürülməsi izdivacla baş verir. Cəmiyyətlərin istər siyasi baxımdan, istərsə də digər cəhətlərdən müstəqilliyinin qalması izdivacla mümkün olur. İzdivacın çoxlu faydaları vardır.²

İzdivacın kamillik şərtləri

Şəriətdə göstərilmişdir ki, izdivac əqdini möhkəm saxlayın. Sonra da izdivac üçün bütün sahələrdə çoxlu şərtlər müəyyənləşdirilmişdir. Əxlaq və rəftar sahəsində deyilib ki, ailə qurduqda əxlaqınızı yaxşılaşdırmalısınız, həmkarlıq etməlisiniz, bağışınız olmalıdır, məhəbbət göstərməlisiniz, onu sevməlisiniz, ona vəfadarlıq etməlisiniz. Bunların hamısı şəriət hökmləridir. Bunların hamısı əmrlərdir.³

Əlbəttə, maddi şərtlər baxımından ən asandır. Nikahda mühüm olan bəşəri və insani (qaydalara) riayət etməkdir, əxlaqa riayət etməkdir. Qız və oğlan ömürlərinin sonuna qədər bir-biri ilə keçinməlidirlər. Əsas qayda bu əqdi qorumaqdır.⁴

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2002.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1998.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1993.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1993.

Müqəddəs İslam şəriəti ictimai münasibətlərdə bu insani işi imzalamış, lakin onun üçün şərtlər müəyyənləşdirmişdir. Bu şərtlərin biri budur ki, bu iş insani münasibət halından çıxıb ticarət və maddi alış-veriş məsələsinə çevrilməsin. Müqəddəs şəriət bunu sevmir. Əlbəttə, bu şərtlər kamillik şərtləridir, əqdin düzgün sayılmasının şərtləri deyil. Amma doğrudan da şərtidirlər.¹

İslama görə bərabər olmaq

Müqəddəs İslam şəriətində müəyyən olunan budur ki, qız və oğlan bir-biri ilə bərabər olsunlar. Bərabərlikdə əsas məsələ imandan ibarətdir; yəni hər ikisi mömin, hər ikisi təqvalı, hər ikisi ilahi və dini əsaslara etiqadlı və onlara əməl edən olsunlar. Bu təmin olunsa, digər məsələlərin əhəmiyyəti yoxdur. Qız və oğlanın təqvası, iffəti və paklığı bəlli olduqda digər məsələləri Allah-Taala təmin edir.

İslam dinində adı ər-arvadlıq olan bu həmkarlığın meyarı din və təqvadan ibarətdir: “Mömin kişi mömin qadınla, müsəlman kişi müsəlman qadınla bərabərdir”.² Bu, dini meyardır.

Əlbəttə, bu baxımdan Allah yolunda kim daha öndə, daha qabaqcıl, daha fədakar, daha məlumatlı, daha yararlı və Allahın bəndələrinə daha faydalı olsa, bu daha üstün və daha yaxşıdır. Qadının o həddə olmaması mümkündür; eybi yoxdur. Qadın özünü ona sarı çəksin. Yaxud qadının üstün olması, kişinin isə onun həddində olmaması mümkündür. Deməli, kişi özünü ona sarı çəkməlidir.³

Sayıq və ağıllı, yoxsa qafil və məst?

Bir zaman insan ailə qurur və deyir ki, ilahi, mən ailə qururam. Yaxud ruhiyyəsi belədir. Dilinə gətirməsə də, yaxud beynindən keçirməsə də bu ruhiyyə ilə deyir ki, özümün təbii ehtiyacımı təmin edirəm. Bu təbii ehtiyac da yalnız cinsi ehtiyac deyil. Qadın və kişinin hər ikisinin bu izdivaca, bu birgəyaşayışa, bir ailə qurmağa, bir toplu yaratmağa

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1996.

² “Vəsail əş-şiə”, c. 20, səh. 67.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1993.

ehtiyacları var. Bu da digər ehtiyaclar kimi bir ehtiyacdır. Deyir ki, ilahi, mən bu ehtiyacı təmin edirəm, sənə də şükür edirəm ki, mənə bu imkanı yaratdın, bu icazəni verdin, bu vasitəni təmin etdin, mənim üçün yaxşı həyat yoldaşı tapıldı və bundan sonra yeni həyatda, bu yeni vəziyyətdə sənin istədiyin kimi əməl etməyə çalışacağam. Bu bir növ ailə qurmaqdır. Bir zaman da xeyr, izdivac edən nə Allahın qədrini bilir, nə o həyat yoldaşının qədrini bilir, nə onun üçün yaranmış bu imkanın qədrini. O, məst və qafil insan kimi olur. Belə bir həyat əgər davamlı olsa da, şirin olmayacaq, vəzifəni yerinə yetirməklə yanaşı olmayacaq.¹

İzdivac nemətinin şükrü

Müştərək həyata daxil olub ailə qurduğunuz bu mərhələni Allahın böyük nemətlərindən sayın və onun üçün şükür edin. Bizim nəyimiz varsa, Allahdandır: “Bizdə olan hər bir nemət Allahdandır”.² Lakin bu nemətə diqqət yetirmək çox önəmlidir. İnsan çoxlu nemətlərə diqqət yetirmir. Bəzi adamlar ailə qururlar, onlara hər növ yaxşılıq da nəsib olur, şirin və yaxşı həyat keçirirlər. Lakin bunun necə böyük nemət, həyatda necə təyinedici və mühüm hadisə olduğunu anlamırlar. Anlamadıqda onun üçün şükür də etmirlər və şükür etməklə insana nəsib olan ilahi rəhmətdən məhrum olurlar. Odur ki, insan bunun necə böyük nemət olduğuna və bu nemətin şükrünün necə olduğuna diqqət yetirməlidir. Bəzən insan şükürdə yalnız dillə deyir ki, ilahi, şükür. Amma onun qəlbində heç bir şey görünmür. Bu, dilin vərdişidir və dəyəri yoxdur. Lakin bəzən insan qəlbində həqiqətən Allah-Taalaya təşəkkür edir. Bunun çox dəyəri var. Allah-Taalanın ona nemət verdiyini anlayır və həqiqətən təşəkkürünü bildirir. Bu yaxşı şükürdür. Lakin biz Allah-Taalaya təşəkkür etdikdə bu təşəkkürün əsasında görməli olduğumuz bir əməl, bir hərəkət və bir mövqe də var. Çox gözəl, indi ki, Allah-Taala sizə bu neməti verib, siz nə etməlisiniz? Bizdən çox iş gözləmirlər. Bu nemətin qarşısında bizdən gözlənilən odur ki, bu nemətlə yaxşı rəftar edək. Bu yaxşı rəftarı İslamda

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2000.

² “Bihar əl-ənvar” c. 49, səh. 269.

müəyyənləşdirmişlər. Bu, ailə əxlaqından və ailə hikmətindən ibarətdir. Yəni bu həyatın yaxşı olması üçün həyat daxilində necə rəftar etməliyik.¹

Mal, gözəllik, yoxsa kamal?

Əgər insan mala və gözəlliyə görə ailə qursa, hədisə əsasən Allah-Taalanın malı və gözəlliyi ona verməsi də mümkündür, verməməsi də. Amma əgə təqva və iffətə görə addım atsa və ailə qursa, Allah-Taala ona mal da verəcək, gözəllik də. Bəlkə də kimsə deyər ki, gözəllik veriləsi deyil. Yaxud kiminsə gözəlliyi ya var, ya da yoxdur. Gözəlliyin sizin gözünüzdə, qəlbinizdə və baxışınızda olduğundan, mənası budur ki, əgər insan çox da gözəl olmayan bir şəxsi sevsə, onu gözəl görür. Amma kimisə sevməsə, nə qədər gözəl də olsa, onun gözündə gözəl görünmür.²

"İslamın üsulu daha yaxşıdır!"

Bu qayda (izdivac) həm məsihilikdə, həm yəhudilikdə, həm də digər dinlərdə başqa formada sözsüz ki, mövcuddur. İslam onları da mötəbər saymışdır. Onları ər-arvad və övladlarını halalzadə bilmişdir.³

İslamda olan nikah tərzı və növü digər dinlərdə və digər xalqlarda olandan daha yaxşıdır; həm hazırlıq işləri, həm onun özü, həm də davamı insan məsələhətinə uyğun formadadır. Əlbəttə, digər dinlərin nikahı da bizə görə mötəbər və möhtərəmdir. Yəni biz bir məsihinin kilsədə, yaxud bir yəhudinin sinaqoqda, yaxud hər hansı bir tayfanın və xalqın hər hansı bir şəkildə oxuduğu nikah əqdini mötəbər sayırıq, onu özləri üçün batıl bilmirik. Lakin İslamın müəyyən etdiyi bu üsul daha yaxşıdır. İslam kişi üçün hüquq, qadın üçün hüquq, yaşayış üçün xüsusi qaydalar və nikah üçün üsul və tərz müəyyənləşdirmişdir. Məqsəd də budur ki, ailə qalsın və xoşbəxt olsun.⁴

"Bu qədər asan!"

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2002.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1999.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1996.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1998.

Biz oxuduğumuz bu əqdlə əslində bir-birinə yad olan iki tərəfi bu bir neçə sözlə bir-birinə birləşdirir və onların arasında əlaqə yaradırıq; belə ki, bir-birinə hamıdan daha məhrəm, daha yaxın və daha mehriban olurlar.

İkincisi, bu əqdlə cəmiyyətdə yeni bir hüceyrə yaradırıq. Cəmiyyət ailə hüceyrələrindən təşkil olunmuşdur.

Üçüncüsü, siz iki nəfərsiniz - biri xanım, biri kişi. Sizin hər birinizin qarşı cinsə ehtiyaclarınız var. Bu bir neçə sözlə həmin ehtiyacları aradan qaldırırıq.

Bu üç işi biz görürük. Bu, işin əvvəli və bünövrəsidir.

Bundan sonrası isə sizin öz öhdənizə düşür.¹

Ən mühüm fayda

Nikah və ailə qurmaq məsələsi müqəddəs şəriətdə çox əhəmiyyətli işdir. Onun çoxlu faydaları da var. Lakin nikahın ən mühüm faydası və məqsədi ailə qurmaqdan ibarətdir. Bu cütlüyün və yeni birliyin yaranmasının özü qadın və kişinin rahatlığına, onların şəxsiyyətinin kamilləşməsinə və tamamlanmasına səbəb olur. Bu olmasa, həm qadın və həm kişi yarımçıq olar. Digər məsələlərin hamısı ikinci dərəcəlidir. Əgər bu ocaq sağlam və davamlı olsa, cəmiyyətin gələcəyinə və mövcud vəziyyətinə təsir göstərəcək.²

Nikah əslində ailə qurmağa giriş darvazasıdır. Ailə qurmaq isə bütün ictimai və insani tərbiyələrin əsasıdır.³

İzdivacda əsas məsələ qız və oğlanın ailə qurmasıdır. Qız və oğlanın bir-birini görməsi, şəriət əqdinin oxunması və bunların ər-arvad olması ilə bir ailə ocağı vücuda gəlir, yeni bir ailə təşkil olunur. Müqəddəs şəriət müsəlman və sağlam ailəni sevir. Ailə qurulduqda onun çoxlu faydaları olur: ər və arvadın ehtiyacları təmin olunur, bəşər nəsli davam edir. Amma əsas məsələ övlad, gözəllik və sərvət deyil. Əsas məsələ budur ki, iki nəfər birlikdə müştərək bir həyat qururlar və bu mühit sağlam olmalıdır.⁴

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1995.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1997.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1995.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1994.

Ailə ocağı və yeni bir mərkəzin yaradılmasının özü hər şeydən daha əhəmiyyətlidir. Bəşərin - istər qadının, istərsə də kişinin yaradılışının əsası elədir ki, qadın və kişi rahat, nıgaranlıq olmadan və bəşər ehtiyaclarını təmin etməyə hazır olan həyatın davam etməsi üçün bir yerdə tam bir vahidi təşkil edillər. Əgər bu olmasa, həyatın mühüm bir təməli axsayacaq.¹

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2000.

İkinci fəsil: İsti ailə ocağı

Giriş

Bizim əziz və gənc qız və oğlanımız yaxşı bilirlər ki, nikahın əsas məqsədi və bu müqəddəs bağlılığın ali nəticəsi ailə qurmaqdır.

Bizim dövrümüzdə hamı ailədən danışır və ailə sarıdan nigarandır. Sosioloqlar cəmiyyətin formalaşmasının birinci halqasının ailədən ibarət olduğunu düşünürlər. Psixoloqlar insanların psixoloji vəziyyətlərinin kökünü ailədə axtarırlar. Pedaqoqlar tərbiyənin çıxış nöqtəsini ailə bilirlər. İctimai islahatçılar hər növ islahatçı yeniliyi ailədən asılı hesab edirlər...

Doğrudan, ailə nə qədər önəmlidir?

Bu barədə İslamın fikri nədir?

Ailənin təməlini necə möhkəmləndirmək olar?

Görkəmli İslam alimi və dövrü tanıyan mütəfəkkir olan əziz rəhbərin ailənin mövqeyini və onun müxtəlif rollarını təsvir etmək haqda sözlərini dinləmək bu dəyərli ocağı təşkil etmək ərəfəsində olan gənclər üçün bələdçidir:

Gözəl söz

Ailə gözəl sözdür.¹ Gözəl sözün xüsusiyyəti də belədir ki, bir yerdə vücuda gəldikdə davamlı olaraq fayda və yaxşılıq törədir, ətrafına təsir buraxır. Gözəl söz Allah-Taalanın düzgün əsasla bəşərə hədiyyə verdikləridir. Bunların hamısı gözəl sözlərdir; istər mənəviyyat, istər maddiyyat.²

Cəmiyyətin əsas hüceyrəsi

İnsan bədəni hüceyrələrdən təşkil olunmuşdur. Hüceyrələrin çürüməsi və xəstəliyi zəruri və təbii olaraq bədənin xəstəliyi deməkdir və əgər genişlənsə, insanın bütün bədəni üçün təhlükəli yerlərə çatacaq. Cəmiyyət də bu şəkildə hüceyrələrdən təşkil olunmuşdur. Bu hüceyrələr ailələrdir. Hər bir ailə cəmiyyətin bədəninin bir hüceyrəsidir. Bunlar sağlam olsa, bunlar düzgün rəftara malik olsa, cəmiyyətin bədəni sağlam olacaq.³

Sağlam ailə - sağlam cəmiyyət

Əgər bir cəmiyyətdə ailə möhkəm olsa, ər və arvad bir-birinin hüququna riayət etsələr, bir-biri ilə gözəl əxlaqla keçinsələr, qarşılıqlı həmkarlıqla problemləri aradan qaldırsalar və övladları tərbiyə etsələr, belə ailələrə malik olan cəmiyyət yaxşı cəmiyyət olub qurtuluşa nail olacaq. Əgər cəmiyyətdə islahatçı olsa, belə cəmiyyətləri islah edə bilər. Əgər ailə olmasa, ən böyük islahatçılar da gəlsələr, cəmiyyəti islah edə bilməzlər.⁴

Ailə təməlinin möhkəm olduğu hər hansı bir ölkənin çoxlu problemləri, xüsusən də əxlaqi və mənəvi problemləri sağlam və möhkəm ailənin sayəsində aradan qalxacaq, yaxud ümumiyyətlə, yaranmayacaq.⁵

¹ "İbrahim"/24: "Xoş bir söz kökü yerdə möhkəm olub budaqları göyə ucalan gözəl bir ağac kimidir".

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2001.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2002.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1993.

⁵ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1997.

Bu nikah və evlilik əlaqəsi Allahın böyük nemətlərindən, yaradılışın sirlərindən və cəmiyyətlərin davamlılığının, həmişəyaşarlığının, sağlamlığının və yaxşılığının səbəblərindən biridir.¹

Ailə qurmaq əgər sağlam formada baş versə və cütlüyə hakim olan əxlaq düzgün, məntiqli, şəriət qaydalarına və Allahın müəyyən etdiklərinə uyğun olsa, bu, cəmiyyətin islahının və bütün cəmiyyət üzvlərinin səadətinin təməli olar.²

Ailə qurmaq bir ictimai ehtiyacdır. Əgər bir cəmiyyətdə ailələr düzgün olsa, sağlam olsa, möhkəm olsa, zəifləməsə, ailənin hədləri və sərhədləri qorunsa, bu cəmiyyət yaxşı şəkildə düzələ bilər, onun üzvləri əqli baxımdan inkişaf edə, psixoloji cəhətdən tam sağlam və kompleksiz insanlar ola bilərlər.³

Ailəsiz cəmiyyət - psixoloji problemlərin mənşəyi

Ailəsiz cəmiyyət pərişan və etimadsız bir cəmiyyətdir, mədəni və düşüncə irslərinin və nəsillərin etiqadlarının bir-birinə asanlıqla köçürülmədiyi bir cəmiyyətdir. İnsan tərbiyəsinin asanlıqla baş tutmadığı bir cəmiyyətdir. Əgər bir cəmiyyətdə ailə olmasa, yaxud zəif olsa, insan ən yaxşı tərbiyə mərkəzlərində də tərbiyə olunmayacaq.⁴

Ailə olmasa, yeniyetmə yoxdur, uşaq yoxdur, insan yoxdur, saleh kişi və qadın yoxdur, əxlaq yoxdur, keçmiş nəslin müsbət, yaxşı və dəyərli təcrübələrinin sonrakı nəsllə köçürülməsi yoxdur.⁵

Ailə olmadıqda iman və dinə etiqad istehsalının mərkəzi də yoxdur.⁶

Ailənin zəif və köksüz olduğu, yaxud ümumiyyətlə, qurulmadığı, yaxud az qurulduğu və əgər qurulursa da, zəif olduğu və məhv olmaq təhlükəsi qarşısında qaldığı cəmiyyətlərdə psixoloji və sinir problemləri

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2001.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2002.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1995.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1999.

⁵ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2000.

⁶ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1994.

ailələrin bərpa olunduğu, kişi və qadının bir nöqtədə və ocaqda birləşdiyi cəmiyyətlərdən olduqca çoxdur.¹

Mühafizəsiz nəsillər

Ailə olduqca mühüm və önəmli bir qurumdur. Ailənin bəşər nəslinin tərbiyəsində, mənəvi, əqli və psixoloji baxımdan sağlam insanlar yetişdirməkdə faydası spesifik bir faydadır; heç nə ailənin yerini tutmur... Ailə sistemi mövcud olduqda bu milyardlarla insanın hər birinin, yerini heç nəyin tutmadığı iki vəkili və iki qulluqçusu var.²

Ailə elə təhlükəsiz bir yerdir ki, orada istər övladlar, istər ata və anaların özləri öz ruhlarını, düşüncələrini və zehinlərini bu təhlükəsiz və etimadlı mühitdə sağlam saxlayıb inkişaf etdirə bilirlər. Ailə zəif olduqda bir-birinin ardınca gələn nəsillər mühafizəsiz qalırlar.³

İnsan tərbiyə üçündür. İnsan hidayət, yüksəliş və kamillik üçündür. Bu yalnız təhlükəsiz bir mühitdə ola bilər; kin-küdurətin yaranmadığı, insan ehtiyaclarının təmin olunduğu, hər bir nəslin təlimatının sonrakı nəslə köçürüldüyü bir mühitdə. Belə mühitdə bir insan uşaqlıqdan ona bütün insanlardan daha mehriban olan iki müəllimin - yəni ata və ananın düzgün psixoloji, təbii və fitri təlimi altında olur.⁴

Əgər cəmiyyətdə ailə olmasa, bəşərin bütün tərbiyələri və insanların bütün mənəvi ehtiyacları nakam qalar. Çünki bəşər təbiəti və quruluşu belədir ki, ailənin qucağında, ailə mühitində, ata və ana qucağında olmadan sağlam, kamil, qüsursuz və kinsiz tərbiyə olunub lazımı psixoloji uğur əldə edə bilməz. İnsan yalnız o zaman psixoloji və duyğusal baxımdan düzgün, sağlam və kamil yetişə bilər ki, ailədə böyüsün və ailədə təbriyə alsın. Əgər ailədə dinc və münasib yaşayış mühiti hakim olsa, övladların duyğusal və psixoloji quruluş baxımından sağlam olmalarına əmin olmaq olar.⁵

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2001.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2002.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1998.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1997.

⁵ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1995.

Ailədə üç qrup insan islah olunur: biri bu ailənin ataları olan kişilər, biri bu ailələrin anaları olan qadınlar, digəri də bu cəmiyyətin sonrakı nəsli olan uşaqlar.¹

Yaxşı ailənin xüsusiyyətləri

Yaxşı ailə odur ki, ər və arvad bir-birinə qarşı mehriban, vəfalı və səmimi olsunlar, bir-birinə məhəbbət və eşq bəsləsinlər, bir-birinin halını nəzərə alsınlar, bir-birinin maraqlarına hörmətlə yanaşsınlar və onları mühüm bilsinlər; bu birinci növbədə.

Sonra ailədə dünyaya gələn övlada qarşı məsuliyyət hiss etsinlər, onu maddi və mənəvi cəhətdən sağlam böyütməyə çalışsınlar, ona bəzi şeyləri öyrətsinlər, onu bəzi işlərə vadar etsinlər, bəzi işlərdən çəkindirsinlər və yaxşı xüsusiyyətləri ona köçürsünlər. Bir ölkədə belə bir ailə bütün həqiqi islahatların əsasını təşkil edir. Çünki belə bir ailədə insanlar yaxşı tərbiyə olunurlar, yaxşı xüsusiyyətlərlə böyüyürlər; şücaətlə, əqli müstəqilliklə, düşüncə ilə, məsuliyyət hissi ilə, məhəbbət hissi ilə, cürətlə, qərar vermək cəsarəti ilə, bədxahlıqla yox, xeyirxahlıqla və nəcabətlə. Bir cəmiyyətdə insanlar bu xüsusiyyətlərə malik olsalar, yəni xeyirxah, nəcabətli, şücaətli, ağıllı və düşüncəli olsalar və onlarda hərəkət qüvvəsi olsa, bu cəmiyyət daha bədbəxtliyin üzünü görməyəcək.²

Sağlam ailə və mədəniyyətin köçürülməsi

Bir cəmiyyətdə mədəniyyət və sivilizasiyaların köçürülməsi, bir sivilizasiyanın və bir mədəniyyətin əsas prinsip və elementlərinin qorunması və sonrakı nəsillərə köçürülməsi ailənin sayəsində baş verir.³

Nikahın əsası və onun ən mühüm məsləhəti ailə qurmaqdan ibarətdir. Səbəb də budur ki, əgər bir cəmiyyətdə sağlam ailə mövcud olsa, o cəmiyyət sağlam olacaq, özünün mədəni irslərini düzgün şəkildə köçürəcək. O cəmiyyətdə uşaqların tərbiyəsi ən yaxşı şəkildə baş verəcək.

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1995.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1998.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1998.

Buna görədir ki, ailənin zərər gördüyü ölkə və cəmiyyətlərdə adətən mədəni və əxlaqi pozuntular vücuda gəlir.¹

Əgər nəsillər özlərinin beyin və düşüncə nailiyyətlərini sonrakı nəsillərə köçürmək və cəmiyyət öz keçmişindən fayda götürmək istəsə, bu yalnız ailənin vasitəsi ilə mümkündür. Ailədə ilk dəfə bir insanın o cəmiyyətin mədəniyyəti əsasında olan bütün kimliyi və şəxsiyyəti formalaşır. Bu ata və analar dolayısı ilə, məcbur etmədən və süni yollardan bəhrələnmədən təbii şəkildə beyin məzmununu, düşüncəni, əməli, məlumatları, etiqadları, müqəddəsləri və digər bu kimi məsələləri sonrakı nəsllə köçürürlər.²

Sağlam ailə və insanların mənəvi rahatlığı

İslamın ailəyə baxışı düzgün, prinsipial və ciddi səylə yanaşdır. Onda ailə əsas məsələ edilmişdir, ailənin təməlini pozmaq, yaxud onu gərginləşdirmək ən pis işlərdən sayılır.³

İslamda ailə iki insanın sakit olduğu yer, iki insanın psixoloji dinclik yeri, iki insanın bir-biri ilə ünsiyyət yeri, bir nəfərin digər bir nəfər vasitəsi ilə təkamül yeri, insanın səfalılıq tapdığı, psixoloji rahatlıq tapdığı yerdir. Bu, ailə mühitidir. İslamda ailə ocağının bu qədər əhəmiyyəti var.⁴

İslam Quranda bir neçə yerdə qadın və kişinin yaranışını, birgəyaşayışını və nəhayət, cütlüyünü qadın və kişinin mənəvi rahatlığı və hüzuru üçün vacib bilmişdir.⁵

Quranda “Ünsiyyət etmək (sakit, rahat olmaq) üçün özündən zövcəsini (Həvvanı) yaradan Odur”⁶ ayəsi gəlmişdir. Əgər səhv etməsəm, Quranda iki yerdə sakitlik ifadəsi işlənib.⁷ Allah-Taala insanın tayını öz

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1999.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2001.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2001.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1995.

⁵ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1997.

⁶ “Əraf”/189.

⁷ “Rum”/21: “Sizin üçün onlarla ünsiyyət edəsiniz deyə, öz cinsinizdən zövcələr xəlf etməsi, aranızda sevgi və mərhəmət yaratması da Onun qüdrət əlamətlərindəndir”.

cinsindən edib. Qadının və kişinin tayını öz cinsindən edib ki, kişi, yaxud qadın öz həyat yoldaşının yanında dinclik hiss etsin.¹

Bu - rahatlıq, sakinlik, həyatın iztirablarından və psixoloji sarsıntılardan qurtuluşdur. Həyat mübarizə meydanıdır. İnsan onda daim bir növ iztirab halındadır. Bu çox mühüm bir məsələdir. Əgər bu hüsur və sakinlik düzgün formasında həyata keçsə, həyat səadətli olar, qadın xoşbəxt olar, kişi xoşbəxt olar, bu ailədə doğulan və böyüyən uşaqlar kompleksiz böyüyər və xoşbəxt olarlar. Yəni bu baxımdan, bunların hamısının xoşbəxtliyi üçün şərait yaranmışdır.²

"İnsan maşın deyil!"

Ər və arvad gündəlik işin sonunda, yaxud ortasında bir-birinə qovuşduqda, bir-birini gördükdə hər ikisi bir-birindən mühiti şad, gümrah, yaşamağa və yorğunluğu çıxarmağa qadir etməsini gözləyir. Bu, yerli bir gözləntidir. Əgər bu işi görə bilsəniz, həyat şirin olar.³

İnsan məcburi rəftarlardan irəli gələn həyat təlatümlərində sığınmaq üçün bir imkan axtarır. Əgər bir cütlük olsalar, bu təlatümlərdə bir-birinə sığınır; qadın ərinə sığınır, kişi də həyat yoldaşına. Kişi özünün kişilik həyatının keşməkeşlərində bir rahatlıq anına ehtiyacıdır ki, yolunu davam etdirə bilsin. O rahatlıq anı nə zamandır? Özünün məhəbbət və sevgi dolu ailədə olduğu zaman; ona eşq bəsləyən, onunla olan, onun yanında olan, onunla birlik hiss edən həyat yoldaşı ilə. Öz həyat yoldaşı ilə qarşılaşdığı an sözügedən rahatlıq və dinclik anıdır.⁴

Qadın da özünün qadın həyatının keşməkeşlərində böhran və təlatümlərlə qarşılaşır. İstər evdən bayırda müxtəlif siyasi, ictimai və digər fəaliyyətlərlə və işlərlə məşğul olsun, yaxud evin daxilində - bunun zəhməti və əhəmiyyəti bayırda işləməkdən az deyil - işlə məşğul olsun. Qadın bu işlərdə bəzi iztirablara düşər olur. Onun ruhu daha zərif

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1996.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1997.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1999.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2002.

olduğundan rahatlığa, dincliyə və etimadlı bir şəxsə arxalanmağa daha çox ehtiyacı olur. O kimdir? O ərdir.¹

İnsan maşın deyil. İnsan ruhdur, mənəviyyatdır, emosiya və duyğulardır. O indi rahatlıq istəyir. Bu rahatlıq haradadır? Ailədə.²

Ailə dinclik yeridir, aram mühit olmalıdır. Qadın və kişidə bir-birinə qarşı olan bu duyğu bu daxili rahatlığa kömək edir. Bu sakinlik, bu aramlıq hərəkət qarşısında aramlıq deyil. Hərəkət yaxşıdır. Bu, təlatüm qarşısında aramlıq deməkdir.

İnsan bəzən həyatında təlatümə düşər olur. Həyat yoldaşı iztirabsız olması üçün insana bir dinclik verir. Bu o zaman mümkün olur ki, ev mühiti iztirabsız olsun.³

Daha sakit ailə - daha uğurlu ailə

Hər bir insanın - həm qadının, həm də kişinin həyat boyunca gündəlik problemləri olur, müxtəlif hadisələrlə qarşılaşırlar. Bu hadisələr sinirləri zədələyir və yorur, insanları rahatsızlığa və iztiraba düşər edir. Ailəyə daxil olduqda isə bu təhlükəsiz mühit ona yeni qüvvə bəxş edir, onu daha bir günə və daha bir sutkaya hazırlayır. İnsanın həyatını tənzim etmək üçün ailə çox əhəmiyyətlidir. Sözsüz ki, ailə yaxşı və sağlam idarə olunmalıdır.⁴

Kişi və qadının bu sakit ailədən götürdüyü fayda onların ailədən xaricdəki iş enerjisini yüksəldir, ona əhəmiyyət və dəyər verir, onu dəyərli və keyfiyyətli edir.⁵

İzdivac və ailə dincliyi kişi və qadın üçün həyatın mühüm imkanlarından biridir. Bu bir dinclik, psixoloji rahatlıq səbəbi, həyat fəaliyyətini davam etdirməyə ümid vasitəsi, təsəlli və yaxın bir qəm yoldaşı tapmaq vasitəsi həyat boyunca insana çox lazımdır.⁶

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2002.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2001.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2002.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1999.

⁵ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2001.

⁶ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2002.

Yeni qüvvə toplamaq üçün imkan

Ailə daxilində cütlüyü təşkil edən kişi və qadın qüvvələrini yeniləyə və yolu davam etdirmək üçün öz səylərini toplaya bilirlər. Bilirsiniz ki, həyat bir mübarizədir. Bütün həyat təbii amillərlə, ictimai maneələrlə və nəfslə uzunmüddətli bir mübarizədən ibarətdir. İnsan daim mübarizə halındadır. İnsanın bədəni də mübarizə halındadır. İnsanın cismi də daim zərərli amillərlə mübarizə aparır. Bu mübarizə qüvvəsi cisimdə olduğu təqdirdə cisim sağlamdır. İnsanda bu mübarizə düzgün, məntiqli, düzgün istiqamətdə, düzgün rəftar və vasitələrlə olmalıdır.

Bu mübarizənin bəzən bir istirahətə və yükü boşaltmağa ehtiyacı olur. Bu bir səfər və bir hərəkətdir. Bu istirahət nöqtəsi ailənin daxildir.¹

Evlilik müqaviləsinə hörmət

Ailə bir müqavilədir, iki şeyi bir-birinə birləşdirən təbii bir amil deyil. Bu bir müqavilədir. Onun qalması iki tərəfin, cəmiyyətin və qanunun onu möhtərəm saymasından asılıdır. Əgər ona etinasızlıq göstərsələr, davam etməz.²

Cinsi qərizə və qarşılıqlı ehtiyac

İslam bu cinsi qərizəni ailənin davamının dayağı, yəni ailənin möhkəm olmasının vasitəsi etmişdir. Bu nə deməkdir? Yəni qadın və kişi iffətli, dindar olsalar, Allahdan qorxsalar, İslam göstərişlərinə uyğun şəkildə cinsi qərizə sarıdan günahdan çəkinsələr, təbii olaraq qadın və kişinin bu sahədə bir-birinə ehtiyacı daha çox olacaq. Bir-birinə daha çox ehtiyacı olduqda isə əsas təməli qadın və kişidən ibarət olan ailə ocağı daha möhkəmlənəcək.³

İslam bu dayağı ailədən almamaq istəyir. İslam istəyir ki, bu insanlar ailədən bayırda bu ehtiyacı təmin etməsinlər, ailəyə qarşı laqeyd və biganə qalmasınlar. Odur ki, bu yola sədd çəkir.⁴

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2002.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1998.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2002.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1998.

Dindarlıq və ailənin davamlılığı

Ailə qurmaqda və ailəni qorumaqda bu İslam hökmlərinə riayət etmək lazımdır ki, ailə davamlı olsun. Buna görə siz ər və arvadın bu məsələlərə əhəmiyyətli yanaşdığı dindar ailələrdə görürsünüz ki, uzun illər bir yerdə yaşayırlar, ər və arvadın bir-birinə məhəbbəti qalır, bir-birindən ayrılması çətin gəlir, bir-birinə qarşı sevgisi könüllərinin rəhnidir. Bu gözəllik və bu məhəbbətlər ailənin təməlini davamlı edir. Odur ki, İslam bu məsələlərə önəm vermişdir.¹

Əgər İslam üsulları yayılsa, ailələr möhkəmlənəcək. Necə ki, bizim keçmişimizdə - mənfur Pəhləvi dövründə yox, xalqın imanının hələ daha sağlam, daha kamil və toxunulmaz olduğu qədim dövrdə ailə daha möhkəm idi, ər və arvad bir-birini sevirdilər, övladlar daha təhlükəsiz mühitlərdə böyüyürdülər. İndi də yol həmin yoldur. İslamın göstərişlərinə riayət edən ailələr adətən daha möhkəm, daha yaxşı, daha güclü ailələr, övlad və uşaqlar üçün daha təhlükəsiz yerlər olurlar.²

Ər və arvadın rolu

Qız və oğlan çalışıb bu əlaqəni qorumağıdır. Onların birinin vəzifəsi deyil ki, deyək biri nə iş görsə, digəri dözsün. Xeyr, hər ikisi bu işin baş verməsi üçün bir-birinə kömək etməlidirlər.³

Deyə bilmərik ki, ərin, yaxud qadının rolu daha çoxdur. Xeyr, bu təməli və sonralar tədricən artan bu ikinəfərlik cəmiyyəti qorumaqda hər ikisinin rolu var.⁴

Ailəni iztiraba, qüssəyə və yersiz həyəcanlara düşər edən hər bir şeydən çəkinin. Həm qadın, həm də kişinin məqsədi keçinmək, birgə yaşamaq və yoldaşlıq etmək olmalıdır. Ailədə mövcud olan xeyirlər ər və arvada və sonda övladlara məxsusdur, bir tərəfə xas deyil. Əgər Allah eləməmiş, ailədə sevgi olmasa, etimad və səmimiyyət olmasa, əziyyəti hər iki tərəfə aid olacaq.⁵

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2001.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1999.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1997.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2000.

⁵ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1997.

Ailə təməlinin möhkəmləndirilməsində ər və arvadın özləri ən çox rola malikdirlər. Zaman ötdükcə öz həmkarlıqları, öz mehribanlıqları, məhəbbətləri və yaxşı əxlaqları ilə (məhəbbət hamısından mühümdür) bu əsası davamlı və bu uyğunluğu daimi edə bilirlər.¹

İslam cəmiyyətlərində ailə

İslam cəmiyyətində ər və arvad birgədirlər, bir-birinə məxsusdurlar, bir-birinin qarşısında məsuliyyət daşıyırlar, övladlar və ailə qarşısında məsuliyyət daşıyırlar. Görün İslama görə ailə nə qədər əhəmiyyətlidir!²

İslam cəmiyyətlərində ailə o qədər möhkəmdir ki, bəzən iki nəsil də ötür və siz babanın, atanın və nəvənin bir evdə bir yerdə yaşadıklarını görürsünüz. Bu nə qədər dəyərlidir! Nə bunlar onlardan doyurlar, nə də onlar bunlarla pis rəftar edirlər; hamı bir-birinə kömək edir.³

Müsəlman və dini cəmiyyətlərdə iki insan uzun müddət bir yerdə yaşayır, bir-birindən əsla doymur, zaman keçdikcə bir-birinə daha artıq bağlanır, ünsiyyət, məhəbbət və vəfadarlıqları daha da artır. Bu, sözügedən dindarlığın və ilahi cəhətlərə riayət etməyin xüsusiyyətidir.⁴

İslamda və İslam mədəniyyətində ailə davamlıdır. Ailənin içində babalar, nənələr, ata və analar var; nəvə və nitəcələrini görürlər, ənənələrini bir-birinə ötürürlər, keçmiş nəsil öz irslərini sonrakı nəsle təhvil verir. Keçmişlə əlaqəsiz, köksüz, yalqız və duyğusuz yetişmirlər.⁵

İslam ailəsi – dünyaya örnək

Allaha şükür olsun ki, ölkəmizdə və bir çox Şərq cəmiyyətlərində, xüsusən də İslam cəmiyyətlərində ailə təməli hələ qorunur. Allahın lütfü ilə ailə əlaqəsi var, səmimiyyət, səfalılıq və sevgi var. Qadının ürəyi öz kişisi üçün döyünür, kişinin də ürəyi öz qadını üçün. Onlar bir-birlərini

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2001.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1997.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1994.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2001.

⁵ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1995.

ürəkdən sevirilər, səmimi həyatları var. Başqa yerlərdə bunlar çox azdır, bizim ölkələrimizdə isə çoxdur. Bunu təmin edin.¹

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1997.

Üçüncü fəsil: Qərbdə eşqin qürubu və sevgi qıtlığı

Giriş

Malik olduqlarımıza qarşı qədirbilənlik və minnətdarlıq hissini gücləndirmək üçün kəsə yol vardır. Bu yol ondan məhrum olan, yaxud azına malik olan şəxslərin vəziyyətini görməkdir.

Hələ əlimizdə olan böyük neməti qorumaq üçün Allahın bu dəyərli nemətini qulaq oxşayan və ürək aldadan adlarla hərraca qoyan və bu gün bu böyük günahın əzab qamçısı qəmli üz və başlarına vurulan Qərb cəmiyyətlərinə nəzər yetirməmiz yaxşı olar. Yəni uzun müddətdir eşq günəşinin xalqının həyat səmasından qürub etdiyi bu qaranlıq torpaqlarda yaşayanların az işıqlı gözlərində bir qurtum sevgi təmənnasını görmək olar. Ailə böhranı bu qütbət yerin əhalisinin xoşbəxtlik kağızını cıran ilahi qəzəb tufanıdır. Onlara ürəyimiz yanır. Kaş onlar üçün bir iş görmək mümkün olaydı! Lakin artıq çox gecdir. Yaxşı olar ki, özümüz barədə düşünək, ailənin hörmətini saxlamayan, cilovsuz ehtirasın şeytan tufanı ilə öz səadətini məhv edən şəxslərin vəziyyətindən ibrət götürək. Onlar bizə paxıllıq edirlər. Paxıldan qorxmaq lazımdır. Paxıldan Allaha sığınmaq lazımdır: “Və bir də paxıllığı tutanda paxılın şərindən (Allaha sığınıram)”¹

Faciənin dərinliyini görmək asan deyil. Qərblilərin zay həyatlarını bəzəməkdə, gizlətməkdə və onun səhnə arxasını gözəgörünməz etməkdə məharətləri məşhurdur.

Faciənin dərinliyindən pərdə götürmək üçün dərin baxış və iti göz lazımdır. Əziz ağamızdan daha yaxşı kim ola bilər?!

¹ “Fələq”/5.

Kimliksiz nəsil

Bu gün Qərb ölkələrində kimliksiz, baxımsız və sərgərdan qalmış nəsil, illərlə övladlarından xəbəri olmayan ata-analar müşahidə olunur. Ata-ana eyni şəhərdə yaşayanda vəziyyət belədir, ayrı-ayrı şəhərlərdə olanda isə (vəziyyəti özünüz təsəvvür edin): dağılmış ailələr, yalnız insanlar...¹

Avropa və Amerika ölkələrində... ərsiz qadınların və qadinsız kişilərin statistikasına olduqca yuxarıdır. Təbii ki, ata-anasız, avara və cinayətkar uşaqlar da məhz bunun nəticəsidir. Orada cəmiyyət cinayətlə doludur. Xəbərlərdə eşidirsiniz ki, bir uşaq qəfildən bir məktəbdə, küçədə, qatarda qətl törədir, bir qrup insanı öldürür. Belə hal bir-iki dəfə baş verməyib, nümunələri çoxdur. Beləcə cinayətkarların yaş səviyyəsi get-gedə aşağı enir. Əvvəllər 20 yaşlı cavanlar idilər, sonra 16-17 yaşlı yeniyetmələr oldular, indi isə Amerikada 13-14 yaşlı uşaqlar cinayət törədir, çox asanlıqla adam öldürürlər. Cəmiyyət bu həddə çatdıqda, artıq demək olar ki, nəzarəti mümkün olmayan bir vəziyyət yaranmışdır.²

Qərbin böyük günahı

Qərb dünyasının sivilizasiya təməllərini qarışqa kimi tədricən yeyən problemlərindən, sənaye və elmi inkişafına rəğmən, sözsüz ki, uzun müddət ərzində süquta və məhvə aparan problemlərindən biri ailəyə diqqətsizlik məsələsidir. Onlar ailəni qoruya bilmədilər. Qərbdə ailə qərrib olmuş, etinasızlığa və təhqirə məruz qalmışdır.³

Qərb sivilizasiyasının bəşəriyyətə qarşı böyük günahlarından biri budur ki, izdivacı xalqın gözündə kiçilti, ailə qurmağı kiçilti, dəyişdirilən bir paltar kimi etdi. Ər-arvad məsələsini belə etdilər.⁴

Ailənin məhv olduğu ölkələrdə əslində onların mədəniyyətlərinin təməlləri titrəyir və nəhayət, uçub töküləcək.⁵

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1995.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1998.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1996.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1999.

⁵ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1998.

Nə ünsiyyət, nə həyat yoldaşı

Qərb dünyasında çoxlarının elm, sərvət və hökumətlərində güclü siyasətlərə malik olmasına baxmayaraq, xalqın ailə miqyasındakı həyatı çox acnacaqlı həyatdır. Qohumların yığılması, qohum-əqrəbanın böyüklərinin və kiçiklərinin bir yerə toplanması, bir-birinə məhəbbət bildirməsi, duyğu mübadilələri, bir-birinə kömək etmək, bir-biri ilə maraqlanmaq, bir-birini özündən bilmək, qardaşın qardaşla, ailələrin bir-biri ilə bir olması və indi bizdə adət olan digər bu kimi məsələlər Qərbdə əsla mövcud deyil. Nə qədər qadınlar yalqız yaşayırlar. Yalqız qadın ailədən uzaqlaşmış və bir mənzilin içində yaşayır. Gecə evə qayıdır; yalqızdır; səhər oyanır; yalqızdır. Onu isidəcək nə ünsiyyət, nə həyat yoldaşı, nə övlad, nə nəvə, nə bir qohumluq var. İnsanlar o ictimai mühitdə tək yaşayırlar, adətən yalqızdırlar. Nə üçün? Çünki o cəmiyyətlərdə ailə unudulmuşdur.¹

Bu gün insan təəssüf ki, Qərbdə ailə ocaqlarının yavaş-yavaş biri o birindən sonra dağılıb məhv olmasını müşahidə edir. Onun təsirləri bu gün düşər olduqları mədəni kimliksizlik və fəsaddır. Bu, günbəgün artır və malik olduqlarının qalanını da məhv edəcək.²

Cinsi azadlıq və ailənin dağılması

Qərb dünyasında, xüsusən də ABŞ-da və bəzi Şimali Avropa ölkələrində ailənin təməlləri çox zəifdir. Nə üçün? Səbəb budur ki, orada cinsi azadlıq və cinsi özbaşınalıq daha çoxdur. İffətsizlik yayıldıqda, yəni kişi və qadın özlərinin bu instinktiv ehtiyaclarını ailədən digər bir yerdə təmin etdikdə ailə ocağı əslində mənasız bir yerə çevrilir, yalnız məcburi və formal xarakter alır. Odur ki, ər-arvad duyğusal baxımdan bir-birindən ayrılırlar; yəni zahiri baxımdan ayrı deyillər, amma bir-birinə məhəbbətləri və sevgiləri olmur.³

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1996.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1998.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2001.

Əgər insanlar cinsi ehtiyaclarını istədikləri kimi doyurmaqda azad olsaydılar, ya ailə təşkil edilməzdi, ya da süst, puç, təhlükə altında və hər an dağılmağa hazır olan bir şey alınardı, hər bir meh onu dağıdardı. Buna görə də, dünyanın harasında cinsi azadlıq görsəniz, oradakı ailələrin bir o qədər zəif olduğunu bilin. Çünki kişi və qadının, uyğun ehtiyaclarını doyurmaq üçün belə bir ocağa ehtiyacları qalmır. Amma dinin hakim olduğu və cinsi azadlığın olmadığı yerlərdə kişi və qadın üçün hər şey var. Buna görə də ailə ocağı qorunur və saxlanır.¹

Süni eşq

Elm və sivilizasiya inkişafının çox sürətli olduğu bəzi ölkələrdə ailə üzvlərinin bir-biri ilə çox da işləri yoxdur. Ata bir yerdə işləyir, ana bir yerdə; nə bir-birini görürlər, nə bir-biri üçün xörək bişirirlər, nə məhəbbət göstərirlər, nə hallarını soruşurlar, nə də həqiqi bir işləri olur. Yalnız uşaq psixoloqlarının tövsiyəsinə əməl etmək məqsədilə müəyyən bir saatda evə toplaşır və ailə mühiti yaradırlar. Onlar sağlam bir ailədə təbii şəkildə mövcud olan bu toplantını formal surətdə özləri üçün yaradırlar. Bu zaman da o xanım və yaxud kişi tez-tez saatına baxır ki, görsün bu bir saat nə zaman bitəcək. Çünki bir saat sonra başqa bir yerdə işləri var. Bu işlərlə ailə məclisi yaranmır və uşaqlar ünsiyyət duymurlar.²

Orada ailələr istiqanlı deyillər. Orada gerçək ailə ümumiyyətlə, yoxdur. Kişi və qadın bir yerdə birgə yaşayırlar, amma bir-birindən ayırırlar. Orada ailəvi oturub-durmalar, ailə məhəbbətləri, ailə üzvləri arasında çoxlu ünsiyyət yoxdur, kişi özünü arvadına və qadın özünü ərinə ehtiyacı bilmir. Sadəcə olaraq, iki nəfər razılaşma yolu ilə yalnız bir evdə yaşayırlar. Adı da budur ki, guya həyatlarını eşqlə başlayırlar.³

Qərb üslubunda izdivacın nəticələri

Qərb cəmiyyətlərində gənclər gümrəh gənclik dövrünü, hiss və instinktlərinin kəskin çağını azad şəkildə keçirirlər. Ailə və izdivac zamanı

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1991.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2000.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1994.

isə onların təbii istək və qərizələrinin böyük bir hissəsi əslində sönmüş olur. Ər-arvad ruhunun dərinliklərində olmalı şövq, məhəbbət və eşq bunlarda ya yoxdur, ya da azdır.¹

Bəzilərinin nikah yaşını Qərbdə və Qərb sivilizasiyasında adət olan orta yaşlara keçirməsi onların çoxlu işləri kimi səhvdir, bəşər fitrətinin və xeyrinin ziddinədir. Bu onların şəhvətpərəstliyə və cinsi özbaşınalığa meyilli olmalarından irəli gəlir. Onlar öz gəncliklərini, öz gümanlarına əsasən, kef içərisində keçirmək, həvəsbazlıq etmək, əldən düşdükdən və alovları söndükdən sonra ailə ardınca getmək istəyirlər. Görürsünüz ki, Qərbdə ailə həyatı belədir: çoxlu talaqlar, uğursuz nikahlar, vəfasız kişi və qadınlar, çoxlu cinsi yayınmalar, az qeyrət... Ailə həyatı bu mənayadır.²

Qərb süqut enişində

Əgər siz bu gün bəzi Qərb cəmiyyətlərinə, xüsusən sənaye və maşın məsələlərinə daha çox qarışanlara baxsanız, görəcəksiniz ki, orada fəsadlar günbəgün artmaqdadır. Cəmiyyətdə əxlaqi çirkinliklər və fəsadlar yayılsa, onu məhv edəcək. Bu, zəlzələ və sel kimi birbaşa bəlalardan deyil. Bu tədrici, amma müalicəsiz bəlalardandır. Hər hansı bir cəmiyyət bu bəlaya düşər olsa, bunu tezliklə anlamır, tədricən başa düşür. Bu xəstəlik bədənin içini məhv etdikdən sonra özünü göstərir. O zaman da daha əlacı tapılmır. Bu gün Qərb cəmiyyətləri buna sarı hərəkət edirlər; özü də sürətlə. Yəni doğrudan da çox təhlükəli bir uçuruma çatmışlar... Bunun hamısı ona görədir ki, qız və oğlanlar münasib yaşlarda xoşbəxt və davamlı nikahlar qurmurlar. Həm də orada qurulan ailələr sevgi ocaqları deyil.³

Qərb dünyasında ailə institutu dağılıb, ailələr gec qurulur, tez dağılır, fəsad və pozğunluq günbəgün artır. Əgər bu sonacan davam etsə, o cəmiyyət böyük bəlalara düşər olacaq. Əlbəttə, bu xəstəliklər və müsibətlər beş ilin, on ilin içində özünü göstərən məsələlər deyil. Lakin uzun illərdən sonra öz təsirini qoyduqda, bir cəmiyyəti bütünlüklə məhv edir, elm,

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2001.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1998.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2001.

düşüncə və maddiyyat sərvətlərini dağıdır. Bu gələcək, Qərb ölkələrinin çoxunu gözləyir.¹

Aramlıq dalınca dərbədər olmaq

İndi Avropa dünyasına və Amerikaya baxın, görün bunlar nə qədər iztiraba düşər olmuşlar, nə qədər hüzsursuzdurlar, nə qədər rahatlıq istəyirlər! Görün sakitləşdirici və yuxu gətirən dərmanların istifadəsi nə qədər çoxdur! Gənclər qaydasız işlərə nə qədər meyllidirlər! Saçlarını uzadırlar, dar paltarlar geyinirlər. Bunlar cəmiyyətin vəziyyətindən narahat olduqlarına görədir. Onlar qəzəblənmişlər, özlərini dincliyə çatdırmaq istəyirlər. Sonunda da nakam şəkildə ölürlər. Qocalar qocalar evində ölürlər, uşaqları onlarla bir yerdə yaşamır, qadınlarının onlardan xəbəri yoxdur, ər və arvad bir-birindən uzaqdır.²

Qərbdə ata və anaların kim olduğunu bilməyən övladlar çoxdur; adları ər-arvad olan, lakin uzun illər bir-birlərindən heç bir xəbərləri olmayan kişi və qadınlar çoxdur; ömürlərinin sonuna, qocalıq dövrünə qədər bir kişinin kölgəsinin başı üstə olacağına və onunla birgə yaşayacağına əmin olan qadınlar azdır; sevdikləri həyat yoldaşlarının sabah onları qoyub müstəqil bir həyat ardınca getməyəcəklərinə əmin olan kişilər azdır.³

Eşidən qulaq hanı?!

ABŞ-ın özündə xalqın və hətta uşaqların arasında fəsadın - müxtəlif əxlaqi və cinsi fəsadların, cinayət və qətlərin inkişafı artmışdır. Qərb cəmiyyətlərinin ağıllı insanları və mətbuatı fəryad qoparır, məqalələr yazır, danışır, xəbərdarlıqlar edirlər, lakin heç kimin qulağına batmır; yəni əlacı yoxdur. Vəziyyəti kökündən və təməldən xarab etdikdə, 30, 40, yaxud 50 il həmin vəziyyət yaşandıqda bu problemlər xəbərdarlıqla, fəryadla və hansısa siyasətlə həll olunmaz.⁴

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2000.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1995.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1996.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1996.

Qərb cəmiyyətləri xoşbəxt deyillər. Bu mənim sözümdə deyil, indi onların mütəfəkkirləri, xeyirxah insanları, uzaqgörən və ağıllı adamları - siyasətçiləri yox - cəmiyyətin içində olanların sözüdür, onların səsi ucalmışdır. Nə üçün? Çünki o cəmiyyətdə rahatlıqdan, səadət və təhlükəsizlik hissindən ibarət olan xoşbəxt yaşamaq vasitələri yoxdur.¹

İndi də dünyanın vəziyyəti ilə tanış olanlar bilirlər ki, xüsusən də hər yerdən artıq ABŞ-da və sözsüz ki, Avropa ölkələrində də onların xeyirxah, islahatçı və başadüşən insanların fəryadı ucalmışdır. Onlar çıxış yolu axtarırlar. Əlbəttə, bu asanlıqla nə düşünə bilərlər və nə də düşünsələr bu asanlıqla əlac edə bilərlər.²

Mənfur məqsəd və şeytan yolu

Bir ölkəyə, yaxud bir cəmiyyətə nüfuz etmək, o cəmiyyətin mədəniyyətini əlinə almaq və öz mədəniyyətini onlara məcburən sırımaq istəyən şəxslərin adətən gördükləri işlərdən biri ailə təməlini zəiflətməkdir. Təəssüf ki, bir çox ölkələrdə bu işi görmüşlər; kişiləri məsuliyyətsiz, qadınları əxlaqsız etmişlər.³

Mədəniyyət və sivilizasiyaların köçürülməsi, bir cəmiyyətdə bir sivilizasiyanın, bir mədəniyyətin əsas prinsiplərinin və elementlərinin qorunması və sonrakı nəsillərə ötürülməsi ailənin vasitəsi ilə həyata keçir. Ailə olmasa, hər şey məhv olar. Qərblilərin Şərqdə, müsəlman və Asiya ölkələri daxilində bu qədər şəhvətpərəstlik və fəsad yaymaq cəhdlərinin səbəbi nədir? Bunun səbəblərindən biri odur ki, onlar bu işlə ailələri dağıtmaq və nəticədə onların mədəniyyətlərini zəiflətmək istəyirlər. Çünki bir xalqın mədəniyyəti zəifləmədən heç kim onu cilovlaya bilməz, ağzını buxovlayıb çiyinə minə bilməz. Xalqları müdafiəsiz qoyub əcnəbilərin qarşısında əsir edən məsələ onların mədəni kimliyinin əldən getməsidir. Bu iş də cəmiyyətdə ailələrin təməlini dağıtması ilə asanlaşır.

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2000.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1998.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1998.

İslam bunu qorumaq istəyir, bu ailəni saxlamaq istəyir. Çünki İslamda bu məqsədlərə çatmaq üçün lazım olan ən mühüm işlərdən biri ailə qurmaq və sonra onu qorumaqdır.¹

Ailə barədə yalnız bir kəlmə

Mən Birləşmiş Millətlər Təşkilatındakı bir çıxışda təxminən bir saatdan artıq ailə barədə söhbət etdim. Sonra mənə xəbər verdilər ki, ABŞ televiziya kanalları bizim sözlərimizi qayçılamağa və korlamağa israrlı olmalarına baxmayaraq, bu söhbətlər üzərində dayanmış, onu bir neçə dəfə yayımlamış və şərh də etmişlər; yalnız ailə barədə bir kəlmə söhbətə görə.

Yəni ailə haqda deyilən söz bu gün Qərb üçün dadlı və sərin su kimidir; çünki onun boşluğunu hiss edirlər.

Nə qədər qadınlar ömürlərinin sonuna qədər yalqız yaşayırlar! Nə qədər kişilər ömürlərinin sonuna qədər yalqız, qərib və ünsiyyətsiz yaşayırlar! Nə qədər gənclər ailənin olmaması səbəbindən veyl-veyl həyat sürürlər! Orada ailə ya yoxdur, ya əgər varsa, yox kimi bir şeydir.²

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1998.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1997.

Dördüncü fəsil: Ər-arvadın qarşılıqlı hüquqları

Giriş

Nikah əqdinin oxunması və qəbul olunması ilə dünənki qız və oğlan bugünkü ər və arvad olur, yeni ailə formalaşır və cəmiyyətdə yeni bir hüceyrə əmələ gəlir. Hikmətli Yaradana görə kişi və qadının insaniyyət gövhərində və səmavi ruhda eyni və bərabər olmalarına, insanlıq həqiqətindən bəhrələrinin bir ölçüdə olmasına baxmayaraq, ilahi hikmət bu ruhani gövhəri yerin iki sədəfində müxtəlif formalarda, fərqli quruluşda və sözsüz ki, bir-birinə ehtiyacılı şəkildə yerləşdirmişdir.

Bu cütlük bu dünyanın bütün yaranışına hakim olan və varlıq memarının gözəlliyinin ən möhtəşəm əlamətlərindən biri sayılan uca, mükəmməl və gözəl qanundur.

İzdivac ailə binasını ucaltmaq üçün iki sütunun birləşməsi və insani həyat tərzisini yaratmaq üçün iki bərabər tərəfin bir-birinə qovuşmasıdır.

Qadın və kişinin fiziki və psixoloji quruluşundakı təbii və bu dünyaya xas olan fərqlərinin hikmətini bu yeni birliyi, yəni ailəni təşkil etməkdə hər birinin təkmil edən rolunda görmək olar.

Doğrusu, ailə qurmaqda cütlüyün hər birinin rolu nə qədərdir? Hansının rolu daha əhəmiyyətlidir? Birinin yerini o birisi ilə dəyişmək olarmı? Onların qarşılıqlı hüquqları nədir? Hər birinin həyat nemətlərindən payı nə qədərdir? Və nəhayət, qadının birinciliyi yaxşıdır, kişinin birinciliyi, yaxud heç biri?

Bu tip suallara məharətli cavabdan başqa heç bir şey bizim gənc gəlinimizin və bəyimizin narahat zəhnini sakitləşdirməz. Həyat yolunun əvvəlində ümid gözləri yolun aşnası və qəlbin məhrəmi olan müəllimin yol göstərən sözlərinə dikilmişdir.

İki şərik və iki dost kimi

Biz görmüşdük ki, bəzən kişi qadını ikinci dərəcəli varlıq sayırdı. Lakin ikinci dərəcəli varlıq yoxdur; hər ikisi eynidirlər, Allah-Taalanın məsləhət əsasında, kişinin xeyrinə və qadının zərərinə olmadan bəzi yerlərdə qoyduğu fərqlərdən başqa həyatda hər ikisi bərabər hüquqlara malikdirlər. Onlar iki şərik kimi, iki dost kimi evdə birgə yaşamaladırlar.¹

"Kişi hamidir, qadın isə gül!"

İslam kişini qəvvam² və qadını gül³ bilir. Bu nə qadına hörmətsizlikdir, nə də kişiyyə. Nə qadının hüququnu görməzdən gəlməkdir, nə də kişinin. Bu onların təbiətinə düzgün baxışdır. Onların tərəzisi də təsadüfən bərabərdir. Yəni zərif, gözəl, həyatın rahatlığına və mənəvi zinətinə səbəb olan cinsi bir tərəfə qoyanda, müdiriyyət, iş, qadın üçün etimad və güvənc yeri olan bu cinsi də tərəzinin digər tərəfinə qoyanda hər iki göz bərabər olur. Nə o buna ağır gəlir, nə də bu ona.⁴

"Rolların dəyişməsi yolverilməzdir!"

Bəzi yanlış məsləklər – bu, qadınlara məxsus deyil, kişilər də bəzən həmin məsləkləri izləyirlər - deyirlər ki, xeyr, gəlin bu tərəzinin gözlərini, yəni qadın və kişinin rollarını dəyişdirək. Əgər bu işi görsək, nə olar? Səhv etməyinizdən, gözəlliklə və yaxşıqla bəzənmiş bağçanı korlamaqdan başqa heç bir şey. Bundan başqa bir iş görmüş olmayacaqsınız; bir-birinə qarşı faydaları kəsir, ailə mühitini də etinasız edirsiniz; qadın və kişini bir-birinə qarşı tərəddüdə düşür edirsiniz; əsas məsələ olan məhəbbət və eşqi əldən verirsiniz.

Bəzən kişi evdə qadının rolunu qəbul edir. Qadın mütləq hakim olub kişiyyə göstəriş verir ki, bu işi gör, o işi görmə. Kişi də əlibağlı təslim olur.

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1993.

² Quranın bu ayəsinə işarə olunur: "Kişilər qadınların hamisidirlər": "Nisa"/34.

³ İmam Əlinin (ə) məşhur: "Qadın güldür, qulluqçu deyil" hədisinə işarə olunur: "Bihar əl-ənvar" c. 100, səh. 253.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2000.

Belə bir kişi daha qadının dayaq nöqtəsi ola bilməz. Qadın yaxşı bir dayaq nöqtəsini sevir.

Bəzən də bu tərəfdən kişi qadını bəzi işlərə məcbur edir. Fərz edin ki, bütün alış-veriş işləri və müraciət edənlərlə baş-başa gəlmək xanımın öhdəsinə düşür. Nə üçün? Çünki mənim işim var, vaxtım yoxdur. Meyar vaxtın olmamasıdır. Deyir ki, idarəyə getməliyəm, işləri o xanım görməlidir; yəni qadın üçün xoşagələn olmayan ağır işləri. Əlbəttə, bir neçə gün başını qarışdırması mümkündür, lakin onun işi deyil.¹

"Qadın güldür, qulluqçunuz deyil!"

Hədisdə göstərilir ki, qadın güldür. İndi siz baxın, əgər kişi bir güllə kobudcasına və etinasızlıqla rəftar etsə, onun gül olmasının qədrini bilməsə, nə qədər zalım və pisdır; kişilərin nəyisə qadınlara məcbur etməsi, ifratçılıq etməsi, artıq istəməsi, yersiz və çoxlu gözləntilər kimi.

"Qadın güldür, qulluqçu deyil". Bu qadın sizin qulluqçunuz deyil ki, bütün məişət işlərini öz üzərinə götürsün, sonra da onu danlayasınız. Xeyr, bu sizin əlinizdə olan bir güldür. Hətta alim, yaxud siyasətçi olsa da, ailəvi rəftarda güldür.²

"Kişi gedib işləməlidir!"

Quran buyurur: "Kişilər qadınların hamisidirlər".³ Yəni ailə işlərinə rəhbərlik kişinin öhdəsinə düşür. Kişi gedib işləməlidir. Ailənin məişəti onun öhdəsindədir. Qadının nə qədər sərvəti olsa, özününküdür, ailənin məişəti onun üzərinə düşür.⁴

Nə kişinin üstünlüyü, nə də qadının

Deyə bilmərik ki, hər yerdə qadın kişiye tabe olmalıdır. Xeyr! Belə bir şey nə İslamda var, nə şəriətdə. "Kişilər qadınların hamisidirlər" ayəsinin mənası bu deyil ki, qadın bütün işlərdə ərinə tabe olmalıdır. Xeyr. Yaxud Avropanı görməyən, amma ondan da pis olan bəzi Avropa təqlidçiləri

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2000.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2000.

³ "Nisa"/34.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2000.

kimi deyək ki, qadın tam ixtiyar sahibidir və kişi ona tabe olmalıdır. Xeyr, bu da səhvdir. Hər halda, onlar iki şərik və iki dostdurlar. Bir yerdə kişi güzəştə getməlidir, bir yerdə qadın. Biri burada öz istəyindən keçməlidir, digəri başqa yerdə. Və beləliklə birgə yaşamaladırlar.¹

Qadın və kişinin təbii fərqi

Allah-Taala qadının təbiətini zərif etmişdir. Bəzi barmaqlar çox iridirlər, bir daşı yerdən qoparmaq üçün çox yaxşıdırlar. Lakin əgər çox xırda bir cəvahirata toxunmaq istəsələr, götürə bilmələri bəlli deyil.

Lakin bəzi barmaqlar zərif və nazıkdırlar. Həmin daşı götürə bilməzlər, amma xırda cəvahiratı və qızılı yerdən yığa bilərlər. Qadın və kişi belədirlər; hər birinin bir vəzifəsi var. Demək olmaz ki, hansının məsuliyyəti daha ağırdır. Hər ikisinin məsuliyyəti ağırdır, hər ikisi lazımdır.

Qadının ruhu daha zərif olduğundan daha artıq rahatlığa ehtiyacı var. Onun dincliyə və etimadlı bir yerə güvənməyə ehtiyacı var. Bu güvənc yeri kimdir? Güvənc yeri ərdir. Allah bunları bu şəkildə bir-birinin yanında etmişdir.²

Hər ikisi gözəl olan iki fərqli baxış

Qadının kişiyə baxış növü təbii olaraq kişinin qadına baxış növündən fərqlidir və fərqli də olmalıdır; eybi yoxdur. Kişi qadına bir gözəllik, zəriflik və həssaslıq nümunəsi kimi baxır, onu zərif görür. İslam da buna təkid göstərmişdir: “Qadın güldür”. Bu baxışda qadın gözəlliyin, lətifliyin və incəliyin nümunəsi olan zərif bir varlıqdır. Kişi ona bu gözəllə baxır, onun sevgisini bu qəlibdə təsvir və təcəssüm etdirir.

Kişi qadının gözündə etimad simvolu, güvənc və dayaq yeridir. Qadın da ona qarşı öz məhəbbətini bu qəlibdə təsvir edir.

Bunlar bir-birindən ayrı olan iki roldur və hər ikisi lazımdır. Qadın kişiye baxdıqda həmin məhəbbət və eşq gözü ilə onu bir güvənc yeri rolunda görür, həyat işlərinin uğurlu idarəsi üçün onun fiziki və əqli

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1998.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2002.

qüvvələrindən bir mühərrik kimi istifadə edə biləcəyini düşünür. Kişi qadına baxdıqda ünsiyyət və rahatlıq nümunəsi kimi baxır və insana dinclik verə biləcəyini düşünür. Əgər kişi həyatın zahirə məsələlərində etimad nöqtəsidirsə, qadın da öz növbəsində həyatın psixoloji və mənəvi məsələlərində etimad nöqtəsidir, ünsiyyət və məhəbbət dəryasıdır; məhəbbət dolu bu mühitdə kişini özünün bütün qəm-qüssələrindən xaric edə bilər. Bunlar kişi və qadının bacarıqlarıdır, onların psixoloji imkanlarıdır.¹

Həqiqi və xəyali hüquq

Hüququn təbii bir qaynağı var. Həqiqi hüquq təbii qaynağa malik olandır. Bəzi yerlərdə tərif olunan bu hüquqlar mövhumat və xəyallara əsaslanır. Qadın və kişinin hüquqları onların təbiətinə, cisminə və quruluşuna görə olmalıdır.²

Tərkibində hər cür qadın və kişinin olduğu və qadın hüquqlarının müdafiəsini iddia edən bugünkü dünya feministləri, mənim fikrimcə ümumiyyətlə, qadını tanımırıqlar, qadın hüquqlarını tanımırıqlar. Çünki hüquq mücərrəd bir şey deyil. Hüququn təbii qaynağı var.³

Qərbin oyunu

Bu qədər qalmaqal yaratdıqlarını və qadın məsələsi üzərində bu qədər oyun çıxardıqlarını gördüyünüz bu qərblilər burada ilişib qalmışlar. Deyirlər ki, biz qadının hörmətini qoruyuruq. Bəli, qadının hörmətini rəsmi məclislərdə, mağazaların içərisində və xiyabanlarda qoruyurlar; o da qadınlardan ləzzət almaq mənasında. Lakin ailənin içində də hər qadına qarşı elədir? Qadına qarşı nə qədər şiddət, kişilərin vasitəsi ilə qadınların nə qədər döyülməsi, ev daxilində nə qədər faciələr, quldurluqlar və digər işlər baş verir!⁴

"Kişi qadının zəruri ehtiyaclarını dərk etməlidir!"

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2002.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2000.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2000.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2000.

Kişi tərəfindən vəzifə budur ki, qadının zəruri ehtiyaclarını dərk etsin, onun hisslərini anlasın, vəziyyətindən xəbərdar olsun, özünü evdə onun tam ixtiyar sahibi bilməsin.

Ər və arvad iki nəfərdir, iki şərikdirlər, iki dostdurlar. Düşüncə və psixologiyada hər birinin bir tutumu var.

Kişi qadına kömək etməlidir ki, bizim cəmiyyətimizdə mövcud olan gerilikləri düzəltsin. Əlbəttə, bu geriliklərdə məqsəd bu gün qərbliləri yamsılayaraq bizim cəmiyyətimizdə irəli sürülən məsələlər deyil. Məqsəd elmdir, təhsildir. Məqsəd qadında düşüncə və təfəkkürə marağın yaranmasıdır. Məqsəd bunlardır. Kişi bu sahədə öz həyat yoldaşına bacardığı qədər kömək etməlidir. Əgər qadın bir iş görmək istəyirsə, yaxud ictimai fəaliyyətlərdə rol oynamaq istəyirsə, ailə həyatının tələbi həddində ona mane olmasın.¹

Kişi düşünməsin ki, küçəyə və bazara gedib onunla-bununla baş-başa gəldiyindən və evə bir şahı pul gətirdiyindən daha hər şey onunkudur. Xeyr, onun gətirdiyi bu ailənin hamısının sərvətinin yarısıdır. Digər yarısı bu xanımdır; xanımın ixtiyarları, xanımın evdarlığı, xanımın fikri, nəzəri və psixoloji ehtiyacları. Bunlara riayət etmək lazımdır.

Kişi subay vaxtı ata-anasının evinə gecə saat onda gəlirdisə, indi ailə qurduqdan sonra belə davam edə bilməz. Xeyr, həyat yoldaşını nəzərə almalıdır.²

Qədimdə bəzi kişilər özlərini qadının sahibi bilirdilər. Xeyr, ailədə o da sizin qədər haqq sahibidir. Qadına güc göstər, onu nəyəsə məcbur edə bilməzsəniz. O, fiziki cəhətdən zəif olduğundan bəziləri güman edirlər ki, ona güc göstərməli, səslərini qalınlaşdırmalı, dalaşmalı və onu nəyəsə məcbur etməlidirlər.³

"Ağıllı qadın kişini idarə edir!"

Qadın kişinin zəruri ehtiyaclarını dərk etməli, ona psixoloji və əxlaqi təzyiq göstərməməlidir. Elə bir iş görməsin ki, məişət sahəsində aciz qalsın

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1996.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1994.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1995.

və Allah eləməmiş, düzgün olmayan yollardan istifadə etsin. Qadın onu həyat sahələrində möhkəm və müqavimətli olmağa həvəsləndirməlidir. Əgər onun işi misal üçün, məişət vəziyyətini bir qədər düzəldə bilməyəcək səviyyədə olsa, bunu daim onun üzünə vurmamalıdır.¹

Əgər evin kişinin istər elmi, istər iş və quruculuq, istər pul qazanmaq, istərsə də ümumi işlər üçün bir fəaliyyəti varsa, qadın evin ab-havasını onun üçün münasib etməyə çalışmalıdır ki, yaxşı əhval-ruhiyyə ilə iş başına gedə və həvəslə evə qayıda bilsin.²

Bütün kişilər evə daxil olduqda evin onlara aramlıq və dinclik verməsini, evdə rahatlıq və hüzur duymalarını sevirlər. Bu, qadının vəzifəsidir.³

Qadının bəzi vəzifələri var. O, ağıllı şəkildə həmin vəzifələri təyin etməlidir. Qadınlar bilsinlər ki, əgər bir qadın aqlını və istedadını işlətsə, kişini idarə edə bilər. Düzdür, kişi cüssə baxımından güclüdür, amma Allah-Taala qadının təbiətini elə yaradı ki, əgər qadın və kişi təbii və sağlam olsalar və qadın ağıllı olsa, digərinə daha artıq təsir göstərən şəxs qadındır. Əlbəttə, mənfi zirəkliklə, hiyləgərliklə, hökmranlıq və hegemonluqla buna nail olmaq olmaz; mülayimliklə, yaxşı qarşılamaqla, gülərüzlülük, bir qədər dözməklə. Əlbəttə, bir azca, çox da dözməsi lazım deyil və Allah-Taala qadının xislətində bu dözümlü qoymuşdur. Qadın öz əri ilə belə rəftar etməlidir.⁴

Bəzi qadınlar kişilərə qarşı çox tələbkarlıq edirlər. Misal üçün, mütləq bunu almalısan, mütləq belə bir evimiz olmalıdır, filankəs belə alıb, mən almasam, rüsvay olaram; belə sözlərlə öz ərlərinə əziyyət verirlər. Bu düzgün deyil.⁵

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1996.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1994.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1999.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1993.

⁵ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1995.

Birinci tövsiyə: Cənnətə qədər səfər yoldaşı

Giriş

Əli (ə) və Fatimənin (ə) müştərək həyatının başlanmasından bir neçə gün ötürdü. Əziz Peyğəmbər (s) həyat yoldaşı haqda Əlinin (ə) fikrini soruşdu: “Əli can, Fatimə necə həyat yoldaşıdır?”

Əli (ə) şükür və minnətdarlığının zirvəsindən xəbər verən sözlə əbədi eşqi barədə öz fikrini belə xülasə etdi: “O, Allaha itaət üçün ən yaxşı köməkçidir”.¹

Və beləliklə dünyanın ən yaxşı bəyi özünün ilahi eşqinin sirrini açır və bütün bəy və gəlinlərə müştərək həyatda əbədi səadət yolunu göstərir. Yəni el Əli (ə) davamçısı olan bəylər və ey Fatimə (ə) davamçısı olan gəlinlər! Allahdan ötrü və onun itaətini yerinə yetirmək üçün bir-birinizin əlini tutun və Mehriban Allahın razılıq cənnətinə qədər birgə olun. Vaxt azdır, dünya hamı üçün tez ötür. Bu nikah məclisinə baxın, sizin əziz ata və analarınız çox da uzaq olmayan dünənin bəyləri və gəlinləridirlər və yaxın sabahda siz övladlarınızın nikah mərasimində iştirak edəcəksiniz. Bu isə fürsət buludunun həyat səmasından sürətli ötməsi deməkdir.

Sizin dünyəvi bağlılığınızı və həyatınızı ilahi məhəbbətin günəşi şüasında həmişəlik həyata birləşdirən amil yalnız və yalnız təqva və haqqa itaətdir.

İmanı gücləndirməyə də çalışın və bir-birinizin əlindən zikr camını için. Şeytanın hücumları qarşısında bir-birinizə sipər olun. Dini vəzifələri yerinə yetirməkdə bir-birinizi həvəsləndirin, bir-birinizə yardım edin. Soruşursunuz necə?

Deyirəm ki, yolun müəllimindən və eşqin sirrinə vaqif olandan soruşun; səmavi çöhrəsi qəlblərimizə haqqın xatirəsini mehman edən şəxsdən soruşun:

¹ “Bihar əl-ənvar”, c. 43, səh. 117.

Xoşbəxtlik məfhumu

Xoşbəxtlik rahatlıqdan, səadət və təhlükəsizlik hissindən ibarətdir.¹ Bayram şənliyi, israfçılıq və ifratçılıq heç kimi xoşbəxt etmir. Mehr və cehiz də kimisə xoşbəxt etmir. İnsanı xoşbəxt və səadətli edən şəriət yoluna boyun əyməkdir.²

"Bir-birinizi cənnətlik edin!"

İzdivac etmək və ailə qurmaq bəzən insanın taleyində təsirlidir. Özlərini cənnətlik edən çoxlu qadınlar var. Həyat yoldaşlarını cənnətlik edən çoxlu kişilər də var. Bunun əksi də mümkündür. Əgər arvad və ər bu ailə ocağının qədrini bilsələr, ona əhəmiyyət göstərsələr, həyat sakit və rahat olacaq, yaxşı izdivac sayəsində ər və arvad üçün bəşəri təkamül imkanı yaranacaq.³

Bəzən kişi həyat fəaliyyətlərində iki yol ayrıcında qalır. Gərək seçib ya dünyanı, ya da düzgün yolu, əmanətdarlığı və sədaqəti - bu iki yoldan birini seçsin. Bu yerdə qadın onu birinci, yaxud ikinci yola çəkə bilər. Qarşılıqlı olaraq məsələnin əks tərəfi də mümkündür. Özlər də həyat yoldaşlarına belə təsirlər göstərə bilərlər. Çalışın bir-birinizlə belə olun. Hər ikiniz bir-birinizi dindar etməyə, Allah yolunda, İslam yolunda, həqiqət, əmanət və sədaqət yolunda saxlamağa, azgınlığa və yayınmağa mane olmağa çalışın.⁴

Mübarizə illərinin, həmçinin inqilab illərinin çox çətin dövründə çoxlu qadınlar dözümlü və həmkarlıqları ilə öz özlərini cənnətlik etdilər. Kişilər gedib müxtəlif cəbhələrdə təhlükələrə qatıldılar. Bu qadınlar evlərdə əsdlər, yalqız və qərib qaldılar, lakin şikayət etmədilər, öz özlərini həvəsləndirdilər də. Bunlar öz özlərinin cənnətlik etdilər. Özlərini cəbhəyə getməyə, mübarizəyə qoşulmağa və mübarizəni davam etdirməyə peşman da edə bilərdilər. Belə edə bilərdilər, amma etmədilər, dözümsüzlük göstərmədilər. Həyat yoldaşlarını cənnətlik edən özlər də vardı. Onların

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2000.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1996.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1996.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2001.

hidayəti, onların həmkarlığı, onların yardımını və köməyi bu qadınların Allah yolunda hərəkət edə bilmələrinə bais oldu. Bunun əksini də görmüşük. Öz ərlərini cəhənnəmlik edən qadınlar və öz həyat yoldaşlarını cəhənnəmlik edən kişilər də olmuşdur. Bir-birinizlə həmkarlıq edə, bir-birinizi cənnətlik edə bilərsiniz. Bir-birinizi səadətli edə, elm yolunda, təkamül yolunda, təqvada və sadə yaşayışda bir-birinizə kömək edə bilərsiniz.¹

"Bir-birinizi xoşbəxt edin!"

Çoxlu qadınlar öz ərlərini cənnətlik edirlər. Çoxlu ərlər öz həyat yoldaşlarını həqiqətən xoşbəxt edirlər. Bunun əksi də var. Mümkündür yaxşı kişilər olsun, amma həyat yoldaşları onları cəhənnəmlik etsinlər; yaxşı qadınlar olsun, amma ərləri onları cəhənnəmlik etsinlər. Əgər qadın və kişinin hər ikisi diqqətli olsalar, yaxşı tövsiyələrlə, yaxşı həmkarlıqlarla, ev mühitində dini və əxlaqı önə çəkməklə – özü də dillə deməkdən daha çox əməllə göstərməklə bir-birinə kömək edərlər. Bu zaman həyat kamil və doğrudan da yetərli və şəfaverici olacaq.²

İnsan yerli tövsiyə, qayğıkeşlik və xatırlatma ilə, həyat yoldaşının ifratçılıqlarına və bəzi yanlış rəftarlarına mane olmaqla onu cənnətlik edə bilər. Bunun əksi də ola bilər; artıq istəklərlə, yanlış gözləntilərlə və üsullarla öz həyat yoldaşını cəhənnəmlik də edə bilər.³

Haqqa və dözümə tövsiyə

Həmrəyliyin və həmkarlığın mənası budur ki, bir-birinizi Allah yolunda qoruyun, dözümə və haqq tövsiyə edin. Əgər evin xanımı ərinin bir yanlış işə düşər olduğunu, misal üçün, haram bir alış-verişə qatıldığını, yanlış bir cərəyana qoşulduğunu, səhv yolla pul qazanmaq istədiyini, qeyri-sağlam şəkildə dostbazlıq etdiyini görürsə, onu qorumağı olan birinci adam odur. Əgər qarşılıqlı olaraq kişi həyat yoldaşından başqa bir növdə belə hallar hiss edirsə, qadını qorumağı olan birinci adam onun əridir.

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2001.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1998.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1999.

Əlbəttə, qorumaq da sevgi bildirməklə, xoş dillə, düzgün məntiqlə, ağıllı və hikmətli rəftarla baş verir, pis əxlaqla, küsməklə və bu kimi işlərlə yox. Yəni hər ikisi ehtiyatlı olub digərini Allah yolunda qorumalıdır.¹

Bir-birinizlə həmkarlıq edin. Bir-birinizə xüsusən din məsələsində kömək edin. Əgər tərəf-müqabilinizin - ərinizin, yaxud həyat yoldaşınızın namaza səhlənkər olduğunu, az əhəmiyyət verdiyini, doğru danışmağa az əhəmiyyət göstərdiyini, xalqın malına az əhəmiyyət göstərdiyini, dövlət peşəsinə az önəm verdiyini görürsünüzsə, onu oyadin, ona deyin, başa salın və kömək edin ki, özünü islah etsin. Yaxud əgər məhrəm və naməhrəm məsələsində, pak və murdar məsələsində, halal və haram məsələsində etinasız və laqeyd bir adam olduğunu görsəniz, onun diqqətini yönəldin, onu məlumatlandırın, yaxşı olmasına kömək edin. Yalan danışdırsa, qeybət edəndirsə, ona başa salın. Dava etməyin, qanıqaralıq yaratmayın, kobud bir tənqidçi kimi bir kənarda oturub hey deyinməyin.²

Ağa kimi yox, dayə kimi

Ər və arvad düzgün yolda, Allahın doğru yolunda bir-birinə dayaq olmalıdırlar. Əgər bunların hər hansı biri həyat yoldaşından xeyirli bir əməl və yaxşı bir iş görürsə, onu həvəsləndirməlidir. Əgər əksinə, Allah eləməmiş, onda bir səhvin və yayınmanın mövcud olduğunu duyursa, onu düzəltməyə çalışsınlar. Allah yolunda bir-birinə kömək edib bir-birini həvəsləndirsinlər.³

Ər və arvad bir-birini islah etməyə çalışmalıdırlar. Dayanmadan digərini çalan ağa kimi yox, bir dayə, qayğıkeş ana və ata kimi.⁴

Həyatda cütlüyün müştərək cəhəti Allaha diqqətdən, ilahi əmrlərə itaətdən və Allahın fərmanını yerinə yetirməkdən ibarət olmalıdır. Ər və arvad bu istiqamətdə bir-birini qorumalıdırlar. Əgər qadın ərinin dini məsələlərə etinasız olduğunu görürsə, onu hikmətlə, gözəl əxlaqla, qadınlıq incəliyi və zirəkliyi ilə Allah yoluna gəlməyə vadar etməlidir. Kişi

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2000.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1995.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2000.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1994.

də həyat yoldaşının etinasız olduğunu görürsə, o da həmin vəzifəni yerinə yetirməlidir. Bu, həyatda əsas işlərdəndir.¹

Əxlaqi ehtiyat

Həyat yoldaşına ən mühüm kömək onu dindar saxlamağa çalışmaqdır. Ehtiyatlı olun ki, həyat yoldaşınız dini səhvə yol verməsin. Bu ehtiyat gözetçilik mənasında deyil. Bu ehtiyat əxlaqi ehtiyatdır, mehriban və şəfqətli ehtiyatdır. Əgər həyat yoldaşınızdan bir səhv görsəniz, onu çox incə və ağıllı tərzdə aradan qaldırmalısınız. Ya xatırlatma ilə, ya da bəzi qaydalarla bir-birinizə qarşı məsuliyyət daşıyırsınız.

Əgər qadın ərinin pis ticari işlərə qurşandığını, dostbazlıqlara və pis rəftarlara düçar olduğunu görsə, yaxud kişi həyat yoldaşının bəzi səhv dəbdəbələrə, yaxud veylliyə düçar olduğunu görsə, deyə bilməz ki, o özü bilər. Xeyr, sizin hər birinizin bir-birinə qarşı vəzifəniz var; öz səyinizi toplamalısınız. Qadın və kişi bir-birinə təsir göstərə bilərlər.²

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1993.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2000.

İkinci tövsiyə: Reallıqdan üstün

Giriş

Allahın baxışında ailə qurmaq dərin, tərəvətli, aşkar və səs-küylü məhəbbət çeşməsi kənarında çadır qurmaqdır.

“(O) sizin aranızda sevgi və mərhəmət yaratdı”.¹

Bu coşqun çəmənin mənbəyi ilahi məhəbbətin sahilsiz okeanıdır. Bağışlayan, Mehriban, Rəhmli və Lütfkəkar Allah özünün hikmətli iradəsi ilə gənc cütlük arasında bu səmavi şölənin cazibəsini yaradır ki, davamlı düşüncənin köməyi ilə hər biri yaxın bir güzgüdə Allahın gözəllik və mərhəmət əlamətlərindən dəyərli bir nişanəyə tamaşa etsinlər və öz yarlarının əlindən ilahi mehr camını içsinlər.

“Həqiqətən bunda düşünən qövm üçün nişanə vardır”.²

Bu məhəbbət Allahın öz mərhəmət əli ilə iki gənc ürək arasına saldığı düyün, davamlı və tərəvətli bir nikahın ərş mehridir. Elə bir sərvətdir ki, əgər qorunsan, həyatı qoruyar; əgər işə düşsən, onu rəvnəqləndirər, acıları şirin, çətinlikləri asan edər; əgər bu böyük nemətin qədri layiqincə bilinsə, ilahi məhəbbət iksirinə gedən yolu asanlaşdırar.

Ər və arvad bu dəyərli sərvətlə özlərinin digər bütün arzularına çatmağa və səmavi cənnəti yerdə sınaqdan keçirə bilirlər; bu şərtlə ki, onun qədrini bilsinlər və məharətlə onu təhdidlərdən qorusunlar. Necə? Məhəbbət mürsidinin tövsiyəsi gənc aşıqlar üçün ən yaxşı bələdçidir:

¹ “Rum”/21.

² Yenə orada.

Həyat reallıqlarından üstün...

İnsanın arzu, eşq və duyğuları həyatda təsirlidir. Onların rolu başqa bir rolun ardınca gələn və ikinci dərəcəli deyil, əsas roldur, bu hörmətli və çox möhkəm binanın suvağı ola bilər.

Bunu necə tənzim etmək olar? Qadın və kişinin hər biri öz yerini tanımalıdır. Kişi qadına, qadın da kişiye qarşı məhəbbətli və pak bir eşqlə yanaşı olan baxışa malik olmalı və bu eşqi qorumaqdadır. Çünki bu bütün şeylər kimi məhv olmağa qabiliyyətlidir. Bunu qorumaq və saxlamalıdır ki, məhv olmasın.¹

"Əsas məsələ eşqdır!"

Əgər həyatda məhəbbət olsa, evdən bayırdakı çətinliklər asan olacaq. Qadın üçün də evin daxilindəki çətinliklər asanlaşacaq.²

Nikahda əsas məsələ məhəbbətdir; qız və oğlanlar bunu bilsinlər. Allahın sizin qəlbinizdə qoyduğu bu məhəbbəti qoruyun.³

Bu insani əlaqə duyğusal əlaqə və məhəbbət əsasında; yəni ər və arvad bir-birinə məhəbbətli olmalıdırlar. Bu məhəbbət onların birgə yaşayışını asanlaşdıracaq. Məhəbbətin amili də pula, dəbdəbəyə və bu kimi işlərə bağlı deyil.⁴

Məhəbbət ailəni möhkəm edir. Məhəbbət ailənin gözəlləşməsinin səbəbkəridir. Çətin işlər məhəbbətin sayəsində asanlaşır. Allah yoluna da əgər insan məhəbbətlə daxil olsa, bütün işlər asanlaşacaq, problemlər asanlaşacaq.⁵

Qız və oğlan, gəlin və bəy bir-birinə sevgi göstərsinlər. Çünki sevgi bunları bir-biri üçün qoruyan, bir-birinin yanında saxlayan və bir-birindən ayrılmağa qoymayan amildir. Sevgi çox yaxşı bir şeydir. Sevgi olsa, vəfadarlıq da olacaq, vəfasızlıq, səmimiyyətin olmaması və bir-birinə

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2000.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1998.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1996.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1996.

⁵ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1997.

xəyanət daha baş verməyəcək. Sevgi olsa, ünsiyyətli, dözməli, faydalanmalı və şirin mühit yaranacaq.¹

"Nə qədər çox olsa, bir o qədər yaxşı!"

Ər və arvad bir-birinə bacardıqları qədər çox məhəbbət göstərsinlər. Bu artıq deyil. Məhəbbətin çoxluğunun eybi olmayan yerlərdən biri ər-arvadın məhəbbətidir. Bir-birinizə nə qədər məhəbbət göstərsəniz, yaxşıdır və məhəbbətin özü etimad gətirir.

Ər-arvad arasındakı bu məhəbbət də ilahi məhəbbətlərdəndir. Bu, yaxşı məhəbbətlərdəndir; nə qədər çox olsa, bir o qədər yaxşıdır.

"Məhəbbətlə tikanlar gül olur!"

Ər və arvad bir-birinə sevgi bəsləməlidirlər. Bu, xoşbəxtliyin əsasıdır. Xoşbəxtlik ər və arvadın bir-birini sevməsindədir.²

Məhəbbət olduqda, məhəbbətlə tikanlar gül olur. Əgər həyat yoldaşında xoşagəlməz bir şey olsa da, məhəbbət olduqda o xoşagəlməz hallar bütünlüklə rəngini itirir və məhəbbət bütün boşluqları doldurur.³

"Məhəbbət əmr və sifarişlə olmur!"

Məhəbbət əmrlə, buyruqla və sifarişlə olmur, sizin özünüzün əlindədir. Siz həyat yoldaşınızın qəlbində öz məhəbbətinizi günbəgün artırma bilərsiniz. Necə? Yaxşı əxlaqla, münasib rəftarla, ona məhəbbət göstərməklə və vəfadarlıqla.⁴

Əgər qadın ərinin ona məhəbbət göstərməsini istəyirsə, gərək hərəkət edib çalışsın. Əgər kişi həyat yoldaşını onu sevməsini istəyirsə, gərək buna səy göstərsin. Məhəbbət çalışmağa və təşəbbüsçülüyə ehtiyacdır.⁵

Məhəbbət o zaman qalacaq ki, iki tərəf bir-birinin hüququna riayət etsin, ondan yayınmasın və hədləri keçməsin. Yəni əslində iki şərik olan və bir yerdə həyata başlayan bu iki tərəfin hər biri qarşı tərəfin qəlbində,

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1997.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1998.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1999.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1997.

⁵ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1998.

zəhnində və düşüncəsində öz yerini möhkəm və təsirli etməyə çalışmalıdır. Bu da mənəvi nüfuz, ər-arvad arasında mənəvi əlaqə deməkdir. İslam hüququ bunun üçündür.¹

Əgər bu məhəbbətin qalmasını istəyirsinizsə, qarşı tərəfdən daim sizə məhəbbət göstərməsini ummaq yerinə öz qəlbinizdən istəyin ki, onun məhəbbət damlasını günbəgün artırsın. Məhəbbət təbii olaraq məhəbbət yaradır.²

"Eşq bir şeydir, nəfspərəstlik başqa bir şey!"

Bu gün dünyada məhəbbəti pis mənada işlədirlər. Dedikləri bu eşq həqiqi məhəbbət deyil. Bu, cinsi həyəcan halətidir. Onu xüsusi formada aşkar edirlər. Bunun çox yerlərdə qarşıya çıxması mümkündür, lakin dəyəri yoxdur. Dəyəri olan qız və oğlan arasında dərin, səmimi, ilahi və qarşılıqlı məsuliyyət hissi ilə yanaşı olan məhəbbətdir; onlar bilsinlər ki, bundan sonra bir bütövdürlər və bir məqsədi izləyirlər. Bu, əsasında ailənin formalaşdığı məhəbbətdir.³

İnsani təməllər əsasında olmayan zahiri məsələlər və ötəri ehtiraslar üzündən yaranan eşq və məhəbbətlərin çox da kökü və bünövrəsi yoxdur. Lakin Allah-Taalanın yaratdığı insani prinsipə əsaslanan, xüsusən də İslam nikahında deyilən və tövsiyə olunan şərtlərlə yanaşı olan məhəbbət günbəgün çoxalır.⁴

Birinci addım: Qarşılıqlı hörmət

Ər və arvad bir-birinin hörmətini saxlamalıdırlar; özü də zahiri və formal hörmət yox, həqiqi hörmət.⁵

Hörmətin mənası bu deyil ki, misal üçün, bir-birini ləqəblərlə və xüsusi formada çağırınsınlar. Əslində kişi öz qadınına və qadın öz kişisinə qarşı ürəkdən hörmət bəsləməlidir.

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1999.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2000.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2001.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2001.

⁵ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2001.

Hörməti öz qəlbinizdə qoruyun. Bir-birinizə hörmət tanıyın. Həyatın idarəsində bu mühüm məsələdir. Ər və arvad arasında hörmətsizlik, təhqir və aşağılama olmamalıdır.¹

İkinci addım: Etimad

Məhəbbəti qorumaq budur ki, ər və arvad bir-birinin etimadını cəlb etsinlər. Arxayınlıq yarandıqda məhəbbət möhkəmlənir və ünsiyyət əmələ gəlir.²

Məhəbbətin əsası etimaddır. Əgər ər və arvad arasında etimad ortadan götürülsə, məhəbbət yavaş-yavaş ortadan götürüləcək. Bir-birinizə etimadınız olmalıdır!³

Əgər tərəf-müqabilinizin sizə qarşı məhəbbətinin çox olmasını istəyirsinizsə, vəfalı olun, onun etimad hissini cəlb edin. Ailədə məhəbbəti bütünlüklə sıradan çıxaran amillərdən biri ər və arvadın bir-birinə qarşı etimadsızlığıdır.⁴

Məhəbbət elə bir şeydir ki, onun üçün şərait yaratmaq lazımdır. Şəriti də budur ki, qız çalışıb ərinin etimadını cəlb etsin, oğlan da çalışıb yoldaşının etimadını cəlb etsin. Hər iki tərəfin etimadı yarandıqda hər ikisi bir-birinin vəfadarlığına arxayın olacaq, məhəbbət də çoxalacaq.⁵

Vəfadarlıq çox mühümdür. Əgər qadın ərinin ona vəfalı olduğunu və ər yoldaşının ona vəfalı olduğunu hiss etsə, bunun özü məhəbbət yaradan amildir. Məhəbbət yarandıqda ailə möhkəm olacaq, uzun illər davam edən möhkəm və güclü bir bina qurulacaq.⁶

Əgər qadın, yaxud ər yoldaşının qəlbinin ayrı yerdə olduğunu hiss etsə, əgər ona doğru demədiyini hiss etsə, əgər ikiüzlü rəftar etdiyini hiss etsə, əgər ortada səmimiyyətin olmadığını duysa, nə qədər məhəbbəti olsa da, məhəbbət zəifləyəcək.⁷

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1992.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1995.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1998.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2000.

⁵ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2000.

⁶ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1997.

⁷ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2001.

"Vəfadarlıq et ki, etimad qazanasan!"

Məhəbbət göstərmək elə bir işdir ki, əvvəldə Allah-Taala bunu sizə verir. Bu, nikahın əvvəlində Allahın qız və oğlana hədiyyət etdiyi bir sərvətdir. Onlar bir-birinə məhəbbət əldə edirlər. Bunu qorumaq lazımdır. Yoldaşınızın sizə məhəbbəti sizin əməlinizdən asılıdır. Əgər yoldaşınızın sizə qarşı məhəbbətinin qorunmasını istəyirsinizsə, öz rəftarınızı məhəbbətli etməlisiniz. İndi insanın məhəbbətinin məlum olması üçün nə iş görməli olduğu bəllidir; gərək vəfadarlıq edəsiniz, əmanətdarlıq göstərəsiniz, paklıq göstərəsiniz, öz gözləntilərinizi çox yüksəksəltməyəsiniz, həmkarlıq edəsiniz, sevgi bildirəsiniz. Bunlar məhəbbət yaradır. Hər ikisinin bir-birinə qarşı bu vəzifəsi var. Həyatda məhəbbət olmalıdır, həmkarlıq olmalıdır, eyib tutmaq və artıq istəmək olmamalıdır.¹

"Etimad müqavilə ilə olmur!"

Etimad müqavilə işi deyil ki, gəl mən sənə etimad edim, sən də mənə. Belə deyil. Etimadı yaxşı əməllə, əxlaqla, ədəb-ərkanla, bəzi hədlərə və şəriət meyarlarına riayət etməklə qazanmaq lazımdır.²

Etimadsızlıq məhəbbətin təməlini sarsıdır. Bu etimadsızlığın yaranmasına qoymayın. Vəfasızlıq hissi məhəbbəti xora kimi yeyir və məhv edir.³

Əgər qadın ərinin, yaxud kişi yoldaşının onu aldatdığını hiss etsə, hər hansı biri digərinin məhəbbət bildirməkdə doğruçu olmadığını duysa, bu, məhəbbətin sütunlarını zəiflədəcək. Əgər məhəbbətin qalmasını istəyirsinizsə, etimadı qoruyun. Əgər həyatın möhkəm qalmasını istəyirsinizsə, məhəbbəti qoruyun.⁴

Kin-küdurətin məhəbbət içində əriməsi

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1998.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1996.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2001.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2002.

Ər və arvad bir-birinə məhəbbət göstərməlidirlər. Bu qədər! Məhəbbəti azaldan işləri görməyin. Ehtiyatlı olun ki, sizdən sizi bir-birinizdən gileyli və uzaq edən işlər baş verməsin. Yaxşı baxın və görün sizin həyat yoldaşınız hansı məsələlər üzərində çox həssasdırsa, onlardan çəkinin. Bəzi adamlar diqqət yetirmirlər. Misal üçün, qadının kişinin bir adətindən acığı gəlir. Bu kişi də diqqət yetirmir və o adəti təkrarlayır. Bu pisdır. Eləcə də qadınlar; fərz edin özünün şəxsi istəklərini - filan şeyi alaq, filan yerə gedək və sair - ərinin rahatlığına və asayişinə tərcih edən qadınlar var. Buna nə lüzum var?! Əsas məsələ siz iki nəfərsiniz, bütün dünya ikinci dərəcəlidir. Bir-birinizə yaxşı baxın, bir-birinizlə mehriban davranın.¹

Əgər nə zamansa, Allah eləməmiş, bir küdurət yaransa, məhəbbətin arasında əridin və məhv edin. Kiçik bir sözü böyütməməli və daim dartıb uzatmamalıdırlar. Bunlar olmamalıdır.²

Əgər ər-arvadlar bir-birinin hisslərinə qarşı etinasız və diqqətsiz olsalar və tədricən bir tərəfdə sevgisizlik halı yaransa, bu, yoluxucu xəstəlik olduğundan mütləq digər tərəfə də keçəcək. Belədir; buna imkan verməməlisiniz. Hər ikiniz çalışmalısınız. Bu əsas məsələdir.³

"Böyükələr də kömək etsinlər!"

Gənclərə yol göstərmək lazımdır, lakin həyatın onlara çətinləşməməsi üçün işlərinin xırdalığına çox qarışmaq lazım deyil.⁴

Olmasın ki, bəzi adamlar öz müdaxilələri ilə, bəziləri özlərinin anlaqsızlığı və uşaq xisləti ilə bu möhkəm binanı kiçik bir şeylə tərpətsinlər. Əgər öz dəxalətlərinin bu ər-arvadı bir-birinə qarşı soyutduğunu görsələr, daha qarışmağa haqları yoxdur.⁵

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1992.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1997.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2000.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1997.

⁵ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1996.

Böyüklər bu gənclərin rahat yaşamalarını istəyirlərsə, onlara nəsihət etməli və yol göstərməlidirlər, lakin dəxalət etməməlidirlər. Qoyun həyatlarını yaşasınlar.¹

Olmasın ki, Allah eləməmiş, böyüklər gəlib cütlüyün birinin yanında o birisini pisləsinlər, bir söz deyib inciklik yaratsınlar. Əslində böyüklər bunları bir-birinə daha da yaxınlaşdırmağa, ürəklərini bir-birinə daha möhkəm birləşdirməyə çalışmalıdırlar.²

Məhəbbət yaratmaqda valideynin böyük rolu var. Qız və oğlanın valideynləri daim bunları bir-birinə qarşı məhəbbətli etməyə çalışmalıdırlar. Əgər tərəf-müqabildən xoşlarına gəlməyən bir şey görsələr, onu öz övladlarına deməsinlər. Bunların bir-birinə günbəgün daha yaxın və daha sevgili olmalarına imkan versinlər.³

Ata və analar çalışıb ər-arvadların - bu uşaqlarının, izdivac edən gənclərin məhəbbətini təmin etməlidirlər. Bəzən bir incikliyin yaranması mümkündür. Təcrübəli, böyük və ağıllı ata-analar bu incikliklərin gənc ər-arvadın bir-birindən soyumasına səbəb olmasına qoymasınlar.⁴

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1995.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1998.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1992.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2002.

Üçüncü tövsiyə: İş bölgüsü məharəti

Giriş

Bizim iki əziz gəncimiz maddi və mənəvi təkamüldən ibarət olan müştərək məqsədlə və Allahın verdiyi eşq sərvəti ilə özlərinin yeni həyatlarına hazırlaşırlar. Hikmətli Allah ər və arvadı bir-birini tamamlayan etmiş və həyatın müxtəlf ehtiyaclarına uyğun olaraq fərqli yaratmışdır. Uğurlu və müvəffəqiyyətli bir ailənin və şirin bir həyatın formalaşmasında iş bölgüsü məharətinin böyük əhəmiyyəti var. Yəni hər biri öz bacarığına uyğun yükü götürsün, öz roluna əhəmiyyət verməklə yanaşı tərəf-müqabilinin rolunun əhəmiyyətinə və həssaslığına da inansın, öhdəsinə götürdüyü işi bütün bacarığı və yaxşı zövqü ilə yerinə yetirsin və öz yoldaşı ilə eyni vaxtda onun xüsusi rolunun həyata keçməsinə həmkarlıq və həmrəylik etsin.

İş bölgüsünün keyfiyyəti, daxil işlərin idarəsində evin xanımının xüsusi rolu, onun əhəmiyyət dərəcəsi, eləcə də evdən bayırdakı iş və fəaliyyət barədə fərqli fikirlər, müxtəlif və çoxlu suallar mövcuddur. Bizim hikmətli mürşidimizin bu barədə də gözəl və yolgöstərən məqamları var:

İşlərin bölgüsü

İki nəfər bir-birinin yanında və yoldaş olduqda bunların arasında müştərək olan bəzi vəzifələr yaranır; misal üçün, ailənin yükünü çəkmək və ailənin idarəsində təsirli olan müxtəlif həmkarlıqlar. Bunlar bir-biri ilə həmkarlıq etməlidirlər. Bu işlər qadın və kişi arasında müştərəkdir. Maksimum budur ki, iş bölünməlidir. Bəzən işləri bölmürlər də, amma yaxşısı budur ki, bölsünlər. İşlərin bir hissəsini qadın görsün, bir hissəsini də kişi; bütün həmkarlıqlar və bütün həmsəngərliklər kimi.¹

Ailədə ər və arvad bir-biri ilə həmkarlıq etsinlər. Əgər ərin bir problemi, yaxud çətinliyi varsa, qadın onunla keçsin. Əgər qadının evdə, işdə, yaxud hər hansı bir formada çətinliyi varsa, əri ona kömək etsin. Özlərini yoldaşlarının taleyinə şərik bilsinlər. Onların hər ikisi bunu Allah üçün yerinə yetirsinlər.²

"Bir-birinizdə xoş əhval-ruhiyyə yaradın!"

Həmkarlıq və kömək bəzən elə deyil ki, bir-birinin iş zonasına daxil olsunlar. Xeyr, bir-birinə mənəvi cəhətdən kömək etsinlər. Kişilər adətən cəmiyyətdə daha çətin məsələlərlə qarşılaşırlar. Qadınlar onlarda xoş əhval-ruhiyyə yarada, onların yorğunluğunu çıxara, gülərüzlülüklə onları ürəkləndirə bilərlər. Əgər qadınların da evdən bayırda işləri olsa, kişi də ona kömək etsin və onu gücləndirsin.³

Həmkarlıqda məqsəd psixoloji həmkarlıqdır. Yəni qadın kişinin zəruri ehtiyaclarını dərk etsin, ona əxlaqi təzyiq göstərməsin

Qadın kişinin zəruri ehtiyaclarını dərk etməli, ona psixoloji və əxlaqi təzyiq göstərməməlidir. Elə bir iş görməsin ki, məişət sahəsində aciz qalsın və Allah eləməmiş, düzgün olmayan yollardan istifadə etsin. Qadın onu həyat sahələrində möhkəm və müqavimətli olmağa həvəsləndirməlidir. Əgər onun işi misal üçün, məişət vəziyyətini bir qədər düzəldə bilməyəcək səviyyədə olsa, bunu daim onun üzünə vurmamalıdır. Bunlar mühümdür.

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2000.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1999.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1999.

Qadının zəruri ehtiyaclarını dərk etmək də kişinin vəzifəsidir; onun hisslərini anlamalı, onun halından xəbərsiz olmamalıdır.¹

Uğur üçün şərait yaratmaq

Əgər oğlan qızın özünün İslam vəzifələrini yerinə yetirməkdə bir xeyirxah addım atmaq istədiyini görürsə, onun üçün imkan yaratsın və maneçilik törətməsin. Bəzi qızlar məsələn, təhsillərini davam etdirmək, din dərsi oxumaq, Quranla tanış olmaq, xeyir işlər görmək və bəzi xeyriyyə fəaliyyətlərində iştirak etmək istəyirlər. Ərləri bəzən bunlara qarşı pis rəftar edirlər, deyirlər ki, bizim belə işlərə hövsələmiz yoxdur, biz evlənmişik ki, yaşayaq. Bu qızı xeyir işlərlə məşğul olmağa qoymurlar. Oksinə, bəzi kişilər davamlı sədəqələr vermək, müxtəlif məsələlərdə iştirak etmək istəyirlər, amma qız mane olur.²

Qadınların ictimai fəaliyyətinin mühüm şərti

Bəzən bizdən soruşurlar ki, siz qadınların işləməsi ilə razısınız mı. Biz deyirik ki, əlbəttə, biz qadınların işsizliyinə qarşıyıq. Qadın ümumiyyətlə, işləməlidir. İş isə iki cürdür: biri evin daxilində, biri isə evdən bayırda; hər ikisi işdir. Əgər kiminsə evdən bayıra aid olan işlərə istedadı olsa, o işləri görməlidir və bu çox yaxşıdır. Lakin bir şərti var: bu iş - hətta evin daxilində olsa belə - ər-arvad münasibətlərinə zərbə vurmamalıdır. Bəzi qadınlar səhərdən axşama qədər özlərini öldürürlər. Kişi evə gələndə ona bir təbəssüm göstərməyə də hövsələləri olmur. Bu da pisdır. Evin işini görmək lazımdır, amma bu işin ailənin məhvi ilə nəticələncəyi həddə yox.³

Əgər qadın işləmək istəsə, bunun eybi yoxdur, İslam da mane olmur. Amma bu onun vəzifəsi, ona vacib və zəruri deyil. Ona vacib olan bütün ailəsi üçün gözəl mühit yaratmaqdan ibarətdir.⁴

Bir-birini xeyir işlərə həvəsləndirmək

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1996.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1996.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1994.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2002.

Həmişə və bütün vəziyyətlərdə bir-birinizlə keçinin, bir-birinizə kömək edin, bir-birinizin yardımçısı olun; xüsusən də Allah yolunda və vəzifəni yerinə yetirmək yolunda. Əgər oğlan Allah yolundadırsa, qız ona kömək etsin. Əgər qız vəzifəsini yerinə yetirmək və Allah yolundadırsa, oğlan ona kömək etsin. Hansı çalışırsa, digəri ona kömək etsin.¹

Əgər oğlan elm işindədirsə, İslam Respublikası orqanlarında çalışırsa, xanım onunla həmkarlıq etsin ki, işini asanlıqla görə bilsin. Kişi və oğlanlar həyat yoldaşlarına imkan versinlər ki, qadınlar da mənəviyyat yarışının bu sahələrinə daxil ola bilsinlər; əgər elm öyrənmək istəyirlərsə, bunu etsinlər; əgər ictimai işlərə qoşulmaq istəyirlərsə, bunu etsinlər.²

Ər və arvad çalışıb bir-birini Allah yoluna hidayət etsinlər, bir-birini doğru yolda saxlasınlar və qorusunlar. Müsəlmanlığın xüsusiyyəti və imanın ən önəmli səciyyəsi olan haqqa və dözümlülüyə tövsiyəni³ nəzərə alsınlar.⁴

Hər ikisi bir-birinin dindar olmasına və təqvaya riayət etməsinə kömək etsinlər. Yəni kişi həyat yoldaşının dindar olub təqvaya riayət edə bilməsinə yardım etsin, qadın da kişinin dindar olub, iffətli qalmasına və təqva ilə hərəkət edə bilməsinə yardım etsin.⁵

Kömək dedikdə məqsəd tək-cə qab yumaq və digər bu kimi işlər deyil. Sözsüz ki, bunlar da köməkdir, lakin məqsəd daha çox psixoloji köməkdir, mənəvi və əqli köməkdir. İslam yolunda bir-birlərini möhkəm saxlasınlar, təqvaya, dözümlülüyə, dindarlığa, iffətə, qənaətcilliyə və sadə yaşayış tərzinə çağırınsınlar. Ən yaxşı şəkildə yaşaya bilmələri üçün bir-birləri ilə həmkarlıq etsinlər.⁶

Qəmi bölüşmək - həqiqi yardım

Digərinə həqiqi yardım budur ki, iki nəfər bir-birinin qəm-qüssələrini aradan qaldırınsınlar. Hər bir insan həyatında çətinlik görür, qəmlənir,

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1995.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1993.

³ “Əsr”/3.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1995.

⁵ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1999.

⁶ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1999.

problem yaranır, qaranlıq yaranır, tərəddüd yaranır. İki nəfərin hər biri belə bir zamanda həyat yoldaşının köməyinə tələsməli, ona yardım etməli, qəmini dağıtmalı, ona yol göstərməli, səhvini aradan qaldırmalıdır; əgər ondan bir xətanın baş verdiyini görürsə, qarşısını almalıdır.¹

Evdar qadının idarəçiliyinin böyük əhəmiyyəti

Qadınların ev daxilindəki vəzifələrinin nə əhəmiyyəti bəyirdəki vəzifələrdən azdır, nə də əziyyəti. Bəlkə əziyyəti daha çoxdur. Ailəni idarə etmək üçün onun da işləməyə və çalışmağa ehtiyacı var. Çünki evin daxili idarəçisi qadındır, ailə onun tabeliyində, nəzarəti, təşkilatçılığı və idarəsi altındadır. Bu çox əziyyətli işdir, çox zərif işdir. Təkcə qadın zərifliyi bu işin öhdəsindən gəlir. Heç bir kişinin bu incəliklərə riayət etməsi mümkün deyil.²

Qadın evin işində bəkar deyil ki. Bəzi adamlar güman edirlər ki, qadın evdə bikardır. Xeyr, qadın evin içində ən çox, ən çətin və zərif işləri görür.³

Bəzi adamlar elə bilirlər ki, qadının işi ev işindən ibarətdirsə, bu, qadına hörmətsizlikdir. Xeyr, heç bir hörmətsizlik yoxdur. Əksinə, qadın üçün ən əhəmiyyətli iş həyatı ayaqda saxlamaqdır.⁴

Övlad sahibi olmaq - böyük məharət

Evin bəzi işləri çox çətinidir. Uşaq saxlamaq həmin çətin işlərdəndir. Siz çox çətin olan hansı işi təsəvvür etsəniz, uşaq saxlamağın qarşısında doğrudan da asandır. Uşaq saxlamaq çox böyük məharətdir. Kişilər bir gün də bu işi görə bilməzlər. Qadınlar diqqətlə, hövsələ ilə və incəliklə bu böyük işi görürlər. Allah-Taala onların instinktində bu bacarığı yaratmışdır. Amma bu uşaq saxlamaq işi insanı yoran və həqiqətən təqəti alan çətin işdir.⁵

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1999.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2002.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1998.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2002.

⁵ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1995.

İş və ailəni birləşdirmək

Allah yolunda çalışan gənclər evlənməklə, izdivac etməklə işlərini saxlamamalıdırlar.¹

Biz həmişə kişilərə tövsiyə edirik ki, işləri və məşğuliyyətləri olanda evdən və həyatdan küsməsinlər. Bəzi adamlar səhər tezdən gedib gecə saat 10-a qədər bayırda qalırlar.

Xeyr! Biz adətən imkanı olan şəxslərə tövsiyə edirik ki, hətta günortalar gedib arvad-uşaqları ilə olsunlar, nahar yeməklərini ailə mühitində yesinlər, bir saat bir yerdə olsunlar, sonra işlərini ardınca getsinlər. Bununla yanaşı, mütləq münasib zamanda və gecənin əvvəlində gedib uşaqlarını görsünlər, həqiqi ailə görüşləri olsun.²

"Qadın kişidən daha güclüdür!"

Siz görürsünüz ki, bu kişilərin maşallah yalları-toppuzları var. Bunların hamısı zahirdə görünəndir. Cisim güclüdür, lakin zehni mürəkkəbli baxımından, eləcə də emosional və duyğusal sahələrdə qadın kişidən daha güclüdür, dözümlü qüvvəsi çoxdur, yolları tanıyır. Qadının xisləti belədir. Qadınların əksəriyyətini deyirəm, sözsüz ki, bəzi qadınların belə olmaması mümkündür. Qərər budur ki, xanımlar bu yoldaşlıq görüşündə soyuqluq amillərinə daha yaxşı zəfər çala bilirlər. Bir qədər güzəştə getməklə, bir qədər gözəl əxlaq göstərməklə, mövcud vasitələrlə bu işi görsünlər, kişini lazım olan yerə çəksinlər ki, həyat inşallah daha şirin olsun.³

"Həzrət Zəhraya (ə) baxın!"

Bu həzrət Zəhranın (ə) yaşayış vəziyyətidir: Nikah mərasiminin sadəliyi, sonra o həzrətin yaşayışı, o yoxsul və zahid həyat tərz, o otaq, o döşənəcək... Yəqin ki, bütün bunları eşitmisiniz. Bütün həyatı boyunca iş və fəaliyyətlə məşğul olan həzrət Əmirəlmöminin (ə) kimi bir ərə dözmək və çoxlu fəaliyyətlər qarşısında evdə işləmək. Yəni nə zaman döyüş

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1992.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1997.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1999.

vardısa, Əli ibn Əbu Talib (ə) hamıdan öndə idi; harada mühüm bir iş vardısa, Əli ibn Əbu Talib (ə) hamıdan birinci və qabaqda gedirdi. Təxminən on il birgə yaşadılar. Diqqət yetirirsiniz? Bu on il ərzində siz görün bu gənc ər öz arvad-uşağı ilə bəşəri və adi mənada nə qədər məşğul ola bilmişdir. Belə bir həyata dözmək, o yoxsulluğa və çətinliyə dözmək, o böyük cihadı yerinə yetirmək, elə övladlar tərbiyə etmək və əziz Zəhranın (ə) yerinə yetirdiyi, sizin də bir qədərini eşitdiyiniz o böyük fədakarlıqların hamısı örnekdir.

İndi bizim qızlarımız Fatimeyi-Zəhranı (ə) örnək seçməlidirlər. Bizim oğlanlarımız da həzrət Zəhranı (ə) və Əmirəlmöminini (ə) örnək seçməlidirlər.¹

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1997.

Dördüncü tövsiyə: Keçinmək

Giriş

İlkin eşqin qızğın çağında fərqlər özünü göstərmir. Gənc qız və oğlan öz yarına valeh və şirin rüyalar dəryasına qərq olmuşdur. Onların hər biri özünün əziz həyat yoldaşının simasında qədim amallarını və arzularını görür, sevgili güzgüsündə sanki öz çöhrəsinə baxır. Lakin çox keçmədən bu röya vəhdəti və bu aşiqanə eynilik həyatın reallıqları və həyat yoldaşının fərqli şəxsiyyəti ilə qarşılaşıb rəngini itirir. Həyatın müxtəlif məsələləri ilə qarşılaşdıqda üslub və baxışların fərqi hər gün özünü daha artıq göstərir. Gənc yoldaşların reallıqlarla düzgün qarşılaşmasında təcrübəsizliyi və diqqətsizliyi həyatın həmin ilk günlərində onları çoxlu problemlərə düçar edə, onun təsirləri tərəflərdə illərlə narahatlıq və əziyyətin yaranmasına bais ola bilər. Bizim əziz gənclərimiz ideallardan vaz keçib həyat yoldaşının həqiqi şəxsiyyətini qəbul etməklə, bütün fərqlərə rəğmən, qarşılıqlı anlaşmanı gücləndirib, ilahi yardım ilə özlərinin müştərək həyatlarının təməlini hər gün daha möhkəm edə bilərlər. Bizim alim mürrşidimizin tövsiyəsi həyatın enişli-yoxuşlu yolu üçün başqa bir azuqədir:

Bir-birinizlə keçinin...

"İmam buyurdur: "Gedin bir-birinizlə keçinin!"

Mən bir dəfə imamın yanına getdim. O, nikah əqdi oxumaq istəyirdi. Məni gördükdə dedi ki, gəl birinin vəkili sən ol. O, nikah əqdi oxuyanda bizim kimi uzun-uzadı danışmırdı. Əvvəl əqdi oxuyurdu, sonra iki-üç qısa cümlə deyirdi. Mən gördüm ki, o, əqdi oxuyandan sonra üzünü qız və oğlana tutub dedi: "Gedin bir-birinizlə yola gedin". Mən fikirləşib gördüm ki, biz bu qədər danışırıq, amma imamın sözü "bir-birinizlə yola gedin" cümləsində xülasə olur.¹

Keçinmək nə deməkdir?

Siz bütün həyatınız boyunca, xüsusən də ilk illərdə, birinci dörd-beş ildə bir-birinizlə keçinməyə səy göstərin. Belə olmasın ki, biri bir qədər hövsələsizlik göstərsə, digəri də mütləq onun qarşısında hövsələsizlik göstərsin. Xeyr, hər ikisi bir-biri ilə keçinsinlər. Əgər yoldaşınız hövsələsizlik etsə, siz keçinin. Bu, keçinməyin və güzəştə getməyin yaxşı olduğu yerlərdəndir.²

Keçinməyin mənası nədir? Mənası budur ki, qadın baxıb bu kişinin onun ideali olduğunu görüb onunla keçinsin? Yaxud kişi bu qadının kamil ideal və istədiyi ali şəxs olduğunu görüb onunla keçinsin? Əgər oyan-buyanı bir qədər əyri olsa, məqbul deyil? Keçinməyin mənası budur? Xeyr, əgər keçinmək bu olsa, öz-özünə təbii şəkildə baş verir və sizin iradənizə ehtiyac yoxdur. Sizin keçinməyinizi deyirlərsə, yəni siz mövcud olan və qarşıya çıxan hər bir vəziyyətdə keçinin. Keçinməyin mənası budur. Yəni həyatda bəzi məsələlər qarşıya çıxır. İndiyədək bir-biri ilə tanışlığı olmayan və bir yerdə yaşamayan iki nəfərdir. Onların mədəniyyətləri fərqli ola bilər, adətləri iki cür ola bilər. Əvvəldə bəzi uyğunsuzluqlar görmələri mümkündür. İzdivacın əvvəlində adam heç nə hiss eləmir. Bir qədər keçdikdən sonra bəzi uyğunsuzluqları hiss etməsi mümkündür. Burada bir-birindən soyuyub deməlidirlər ki, bu kişi, yaxud bu qadın daha mənə yaramır?! Xeyr, siz özünüzü bu vəziyyətlə uyğunlaşdırmalısınız. Əgər

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1991.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1997.

düzəldilməsi mümkündürsə, düzəldin, əgər mümkün olmadığını görsəniz, onunla keçinin.¹

Ailədə keçinmək vacib şərtlərdəndir. Ər və arvad qərar verməməlidirlər ki, özləri nə desələr, o da olsun; öz bəyəndikləri və onların rahatlıqlarını təmin edənlər olsun. Xeyr, belə olmamalıdır. Gərək bir-biri ilə keçinməyə qərar versinlər. Bu keçinmək lazımi məsələdir. Əgər sizin məqsədinizin güzəştə getmədən təmin olunmadığını görsəniz, güzəştə gedin.²

Həyatda keçinmək həyatın davamının əsasıdır. Məhəbbət yaradan da budur. Bu, Allahın bərəkətlərinə səbəb olur, qəlbləri bir-birinə yaxınlaşdırır və əlaqələri möhkəmləndirir.³

Yaxşı bir Avropa ifadəsi

Nikah məsələsinin əsası iki varlığın həyatda bir-biri ilə anlaşmasından, ünsiyyətindən və birliyindən ibarətdir. Bu sözsüz ki, prinsipcə təbii bir məsələdir. Lakin İslam təyin etdiyi qatqılarla, təşrifat və adətlərlə, həmçinin nikah üçün qoyduğu hökmlərlə ona davam və bərəkət vermişdir.

Ər və arvad bir-birini dərk etməli, anlamalıdırlar. Bu bir Avropa ifadəsidir, lakin yaxşı ifadədir. Yəni hər bir kəs tərəf-müqabilinin dərdini və istəklərini anlasın, onunla yola gəlsin; buna dərk etmək deyirlər. Yəni necə deyirlər, həyatda qarşılıqlı anlaşma və dərk olsun. Bunlar məhəbbəti artırır.⁴

"Heç kim eyibsiz deyil!"

Əgər həyat yoldaşınızın bir eybi olduğunu – heç kim eyibsiz deyil – və ona dözməyə məcbur olduğunuzu görsəniz, dözüün və bilin ki, o da eyni zamanda sizin bir eybinizə dözür. İnsan öz eybini anlamır, digərini isə anlayır. Odur ki, dözməyə çalışın.

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2000.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1999.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1999.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1992.

Əgər düzəldilməsi mümkündürsə, düzəldin. Əgər bir iş görməyin mümkün olmadığını görsəniz, onunla keçinin.¹

Ailə özülünün dağılmasının səbəbi

İslam ailə daxilini elə nizamlayıb ki, onun daxilindəki ixtilaf öz-özünə həll olunsun. Kişiyə əmr edib ki, bəzi məsələləri nəzərə alsın; qadına da həmçinin. Əgər bunlar baş versə, prinsip etibarilə heç bir ailə dağılmayacaq. Çox zaman ailələrin dağılması bu məsələləri nəzərə almamaqdan irəli gəlir; kişi riayət etmək yolunu bilmir; qadın ağıllı davranmağı bilmir. O hədsiz kobudluq və sərtlik göstərir, bu dözümsüzlük göstərir. Hamısı da nöqsanlıdır; onun kobudluğu da nöqsandır, bunun sərtliyi də. Əgər o kobudluq etməsə, əgər bir zaman səhv etdikdə o birisi sərtlik göstərməsə, bir-birini nəzərə alsalar, bir-biri ilə keçinsələr, heç bir ailə sona qədər dağılamayacaq və qalacaq.²

İkitərəfli keçinmə

Qədimdə çox vaxt deyirdilər ki, qız keçinməlidir. Sanki oğlan üçün keçinmə vəzifəsi tanımırdılar. Xeyr, İslam bunu demir. İslam deyir ki, qız və oğlanın hər ikisi keçinməlidir, hər ikisi yola getməlidir, ailə həyatını sağlam, kamil, sakit, qarşılıqlı eşq və məhəbbətlə idarə etməyə və bunu davam etdirib qorumağa çalışmalıdırlar. İslamın göstərişlərinə əməl olunsə, bunu təmin etmək çətin olmaz. Əgər bu təmin olunsə, ailə İslamın inandığı sağlam ailə olacaq.³

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1999.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1997.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1995.

Beşinci tövsiyə: Şirin həyat

Giriş

Həyatın tərəvəti və şirinliyi ər və arvadın məharətlərinin və (qaydalara) riayət etmələrinin məhsuludur. Bizim əziz gənclərimiz həyat yolunun əvvəlində özlərini müştərək həyatda lazım olan zəhin və rəftar bacarıqlarını əldə etmək üçün çoxlu təlimə ehtiyacılı bilməlidirlər. Bununla onların həyatı hər gün daha səmimi və daha şirin olacaq. Bu tövsiyədə mehriban rəhbərimiz əzizlərinə gözəl bir həyata malik olmaq yollarını xatırladır:

"Əməli şükür lazımdır!"

Şükür etmək təkcə "İlahi, şükür!" demək və şükür səcdəsi etmək deyil. Nemətin şükrü budur ki, insan neməti tanıсын, bu neməti ona Allahın verdiyini bilsin, o nemətdən istifadəni və o nemətlə rəftarı Allahın bəyəndiyi şəkildə etsin. Nemətə şükür etməyin mənası budur.

Əgər "Allaha şükür olsun!" - desəniz, lakin qəlbiniz dediyim anlayışlarla tanış olmasa, bu, şükür deyil.

İzdivac da Allahın verdiyi bir nemətdir. Allah-Taala bu yaxşı yoldaşı sizə nəşib etmişdir. Buna görə bu nemətin şükrünü layiqincə yerinə yetirməlisiniz.¹

"Həyat sirlərini möhkəm saxlayın!"

Ər və arvad bir-birinin sirlərini qorumalıdırlar. Qadın ərinin sirrini başqasının yanında söyləməməlidir. Kişi də, misal üçün, gedib klubda, yaxud misal üçün, hansısa qonaqlıqda dostlarının yanında həyat yoldaşının sirrini açmamalıdır. Diqqətinizi toplayın. Bir-birinizin sirlərini möhkəm saxlayın ki, həyat inşallah şirin və möhkəm olsun.²

"Bir-birinizə qəm yoldaşı olun!"

Həqiqi kömək budur ki, iki nəfər bir-birinin qəlbindən qəm-qüssələri götürsünlər. Kim həyatında problemlə, çətinliklə və qəmlə üzləşsə, anlaşılmazlığa və tərəddüdə düşər olsa, digəri həyat yoldaşına kömək etməli, onun qəmini dağıtmalı, ona yol göstərməli və səhvini aradan qaldırmalıdır.³

Sadə yaşayış və orta hədd

Yaşayışı sadə edin. Əlbəttə, biz çox da zahid və təqva adamı deyilik. Belə güman etməyin. Bizim dediyimiz sadəlik zahidlərin və abidlərin sadəliyi deyil, bugünkü xalqın etdiklərinə nisbətən sadəlikdir. Əslində

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2000.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1999.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1999.

Allah adamları gəlib bizim sadəliyimizə baxsalar, bizim sadəlik adlandırdığımızdan bəlkə də min nöqsan taparlar.¹

Yaşayışınızı israf üzərində qurmayın. Yaşayışı sadə edin, Allah-Taalanın bəyəndiyi kimi edin. Allahın gözəl nemətlərindən mötədilliyə və ədalətə uyğun tərzdə bəhrələnin. Həm mötədillik və orta hədd qorunsun, həm də ədalət. Yəni insafa əməl edin. Görün digərləri necədirlər. Özünüzlə digərləri arasında çox fərq yaratmayın.²

Ailə və insanların səadətinə səbəb olan amillərdən biri artıq işlərdən, çoxlu dəbdəbədən və maddi məsələlərə həddən artıq meylədən uzaqlaşmaqdır; ən azı bunlar həyatda əsas deyil, ikinci dərəcəli bir şey sayılsın. Həyata əvvəldən sadə başlamaq, onu dözümləsi etmək lazımdır.³

Sadə yaşamağın rifahla ziddiyyəti də yoxdur. Asayış da ümumiyyətlə, sadə yaşamağın sayəsindədir.⁴

Qalibsiz yarış

Dəbdəbənin, təmtərağın və bəhsləşmənin əsiri olmayın, məişət məsələsində özünüzü maddi yarışın tələsinə salmayın. Bu yarışda heç kim xoşbəxtlik və uğur qazanmır. Şəxsi həyatın bu bərbəzəkli zahiri və bu kimi məsələlər insanı nə xoşbəxt edir, nə də sevindirib könlnünü razı salır. Ümumiyyətlə, insan nə qədər çox toplasa, yenə də daha artığını istəyir, daha yaxşı bir şeyin həsrətini çəkir. Müqəddəs şəriətdə qane olmaq məsələsi var; keçinməsi mümkün olan, insanın heç kəsə möhtac olmadığı və çətinliyə düşmədiyi həyata (qane olmaq). Belə idarə edin.⁵

Dəbdəbəli həyat, zadəgan həyatı, xərcli və məsrəfli həyat insanları bədbəxt edir. Bu yaxşı deyil. Həyat zəruri hədlə və rahat keçməlidir, xərcli və israflı yox. Nə üçün bəzi adamlar bu iki məsələni bir-biri ilə səhv salırlar? Kifayət qədərincə olsun, yəni heç kimə möhtac olmadan məişətlərini idarə edə bilsinlər, sevincləri də olsun. Çoxlu gəlirli, çoxlu

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1995.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1993.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1993.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1998.

⁵ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1998.

xərcli və dəbdəbəli həyat isə yaxşı deyil. Bunlar ümumiyyətlə, rahatlıq gətirmir, sevinc gətirmir.¹

Həyatın əvvəlini sadə başlayın. Bacardığınız qədər bu istiqamətdə çalışın. Əlbəttə, demirik ki, insanlar öz ailələrinə, öz yaxınlarına dar baxışlı çətinliklər törətsinlər. Bunu düşünmürük, lakin düşünürük ki, hamı öz etiqadı, imanı, eşqi və qəlbi ilə bir hədlə qane olsun.²

Həyatı sadələşdirin, özünüzü dəbdəbə əsiri etməyin. Əgər əvvəldən dəbdəbə yarışına qoşulsanız, ondan qurtuluş çətin olacaq. İndi də İslam Respublikasıdır. Əgər kimsə sadə yaşamaq istəsə, bacarar. Bir zamanlar olmurdu, çətin idi. Baxmayaraq ki, bəziləri öz əlləri ilə çətinləşdirirlər. Geyimlərində, mənzillərində, dəbdəbələrində hər şeyi özlərinə çətinləşdirirlər.³

"Qənaət hamıya xeyirdir!"

Sizə deyirəm ki, biz sizi Salman və Əbuzərin zahidliyinə dəvət etmirik. Mənim və sizin kimilərlə Salman və Əbuzər arasında olduqca çox fərq var. Nə mən və nə siz heç zaman özümüzü oralara çatdırmaq üçün belə işlərə taqətə, o ucalığa və yüksəlişə malik deyilik; yaxud fərz edin hətta onu ürəyimizdə arzu etməyə də. Amma mən deyirəm ki, əgər bizimlə onlar arasında, bizim yaşayışımızla onların yaşayışı arasında min dərəcə fərq varsa, bu min dərəcəni on dərəcə, iyirmi dərəcə, yüz dərəcə azaltmaq olar. Özümüzü onların yaşayışına yaxınlaşdırmalıyıq.⁴

Qənaət edin, qənaətdən ötrü xəcalət çəkməyin. Bəziləri elə bilirlər ki, qənaət etmək yoxsul insanlara məxsusdur. Əgər adamın imkanı varsa, daha qənaət etməsi lazım deyil. Xeyr, qənaət insanın lazımı və kifayət həddində dayanması deməkdir.⁵

Çoxlu və yüksək maddi gözləntilər məişət vəziyyətinin çətinləşməsinə və insanın özünün narahatlığına səbəb olur. Əgər insan

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1999.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1998.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1999.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2001.

⁵ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1997.

özünün həyatdan gözləntisini az etsə, bu, səadətə səbəb olacaq. Təkcə insanın axirəti üçün yox, həm də dünyası üçün yaxşı olacaq.¹

Sadə və dəbdəbədən uzaq həyat tərzini keçirməyə və həyatınızın xalqın orta vəziyyəti ilə uyğun olmasına çalışın; demirəm xalqın aşağı vəziyyəti ilə. Xalqın orta vəziyyətinə baxın, maddiyyat yarışına baxmayın. Yarış var, Allahın cənnət yolunda yarış olduğu kimi, dünyanın xəyali cənnəti yolunda da yarış var; onun bərbəzəyi, vəzifə və iqtidarı, ad çıxarması və şöhrətlənməsi üçün yarış var. Bu yarış qeyri-sağlam yarışdır. Hansınız bu yarışa qoşulmaq istəsə, digəri mane olsun və bir nəsihətçi kimi rəftar etsin.²

Heç bir mərhələdə orta həddi, qənaəti, təvazökar və yoxsulcasına tərzini unutmaq lazım deyil. Bu, İslamın nəzəridir.³

"Toy mərasimindən başlayın!"

Həyatınızın bütün işlərində sadəliyə riayət edin. Əvvəli də bu nikah mərasimidir, buradan başlayır. Əgər sadə keçirsəniz, sonrakı addım da sadə olacaq. Əks təqdirdə, gedib tağut dövründəki əyan və əşraflar kimi bir məclis təşkil etsəniz, sonra gedib kiçik bir evdə, misal üçün, az əşyalarla yaşaya bilməzsiniz. Bu mümkün deyil. Çünki əvvəldən zay olmuşdur. Əvvəldən həyatın təməlini sadəlik və sadə yaşayış üzərində qurun ki, həyat özünüza, yaxınlarınıza və cəmiyyətinizə inşallah asan olsun.⁴

"Ata-ananın vəziyyətini nəzərə alın!"

Təəssüf ki, nikah dəbdəbəsi, ağır mehlər, ağır cehizlər və bəlli məclislərlə məşğul olmaq çoxlu əxlaqları korlamışdır. Bəy və gəlin olan siz oğlan və qızlar öncül olun, deyin ki, biz belə istəmirik, bu çoxluqda istəmirik. Cəmiyyətin çətinliyi varsa, cəmiyyətdə yoxsulluq varsa, insan bunu nəzərə almalıdır.⁵

Biz qız və oğlanlara tövsiyə edirik ki, israr etməyin, çox istəməyin, ata və anaları çətinliyə salmayın ki, utanmasınlar. Bu məsələləri kənara

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2001.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1996.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2001.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1995.

⁵ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1993.

tullayın. Məsələnin məğzi bir insani hadisədir. O nədir? Evlənmək - dünyanın ən insani işi. Bunu maddiyyat və pul işi etməyin, ona bulaşdırmayın.¹

Əgər qız və oğlan qənaətcil və sadə olsalar, böyükklər də onlara tabe olmağa məcbur olarlar.²

Hicab və iffət

İslam hicab barədə danışarsa, Quran ayələri hicab haqda danışarsa, kişi və qadının bir-biri ilə hədd saxlamasını əmr edirsə, bu, xalqın özünə görədir, ailələrin özlərinə görədir, ərlərini əldən vermək istəməyən gənc qızlara, sevimli yoldaşlarını əldən vermək istəməyən gənc oğlanlara görədir. Bu, hicab olmadan və bu məsələlərə riayət etmədən olmaz. Quran ayələri belə hikmətli və dərinidir.³

Bu məhrəm və naməhrəm məsələsi, qadının bu hicabı və qorunması bu “(Ey Rəsulum!) Mömin kişilərə de ki, gözlərini haram edilmiş şeylərdən çevirsinlər (naməhrəmə baxmasınlar)... Mömin qadınlara de ki, gözlərini haram buyurulmuş şeylərdən çevirsinlər (naməhrəmə baxmasınlar)”.⁴ ayəsi, gözlərinizi hər bir mənzərəyə açmamanız, hər bir şeyə baxmamanız və nəticədə hər bir tərəfə çəkməməyiniz haqda deyilənlər nə üçündür? Bu onun üçündür ki, bu ər və arvad bir-birinə mehriban və vəfalı qalsınlar. Dünyanın fəsad dolu cəmiyyətlərində haraya çatdıqda, hansı keçidə getdikdə ürəkləri istədikləri kimi sui-istifadə edən və qarışan kişi və qadın üçün ailə nə qədər əhəmiyyəti ola bilər?! Olmaz. Adını də azadlıq qoyublar. Əgər bu azadlıq olsa, bəşərin ən böyük bəlası sayılar. Ürəyi necə istəsə, hər bir tərəfə meyillənən, qadınlara sarı meyillənən kişinin cilovu yoxdur, pərdəsi yoxdur. Həya, iffət və insani hicabla bəzənməyən qadının da qarşısında pərdə yoxdur. Belə qadın və kişi öz həyat yoldaşına hörmət və əhəmiyyət tanımır. İslamda isə qadın və kişi bir-birinin qarşısında məsuliyyət daşıyır, bir-birini sevirlər, bir-birinə ehtiyacı və bağlıdırlar.

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1994.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1995.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1996.

⁴ “Nur”/30-31.

İslamın ailə haqda bu qədər hökmü nəyə görədir? Ona görədir ki, ailə möhkəm qalsın, ər-arvad bir-birinə xəyanət etməsinlər və birgə olsunlar.¹

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1998.

Altıncı tövsiyə: Xəbərdarlıq və xatırlatmalar

Giriş

Həyatın tərəvəti və şirinliyi ər və arvadın məharətlərinin və bəzi məsələlərə riayət etmələrinin məhsuludur. Əli (ə) buyurub: “Hər bir şeyin təhdidi vardır”.¹ Hər bir yaxşı və dəyərli şeyi qorumaq və ondan layiqincə istifadə üçün əvvəlcə onun təhdidlərini bilmək lazımdır. Sonra ağıllı şəkildə möhkəmləndirmək və mühafizə yaratmaq üçün səy göstərilməlidir. Bu, dünya həyatının qaydasıdır. Bir şeyin dəyəri nə qədər çox olsa, onun təhdidləri də daha çox və daha təhlükəlidir.

Müqəddəs nikah peymanı ilə başlayan müştərək həyat Allahın insanlara verdiyi ən dəyərli nemətlərdən biri və təsadüfən çoxlu təhdidlər altında olan bir şeydir. Açıq göz, gənc yoldaşların ehtiyatı və təhlükəni düzgün tanımaq şeytanın fitnələrindən qurtuluş yoludur. Bizim ayıq və ağıllı bələdçimiz bu barədə də mühüm xəbərdarlıqlar verir:

¹ “Bihar əl-ənvar”, c. 70, səh. 228.

"Bir-birinizin qısqanlıq və qeyrət hissini təhrik etməyin!"

Mən həmişə gənc oğlanlara tövsiyə edirəm ki, siz naməhrəmlə və hətta məhrəmlərlə rəftarda öz xanımlarınızı qısqanlıqğa vadar edən bir iş görməyin və bir söz deməyin. Gənc qızlara da tövsiyə edirəm ki, yad kişilərlə rəftarlarında ərlərinin qısqanlıq və qeyrət hissini təhrik edən bir iş görməsinlər və bir söz deməsinlər.

Bu qısqanlıqlar bədbinlik gətirir və məhəbbətin təməllərini zəiflədib kökündən yandırır.¹

Həyat yoldaşını təhqir etmək - ailənin dağılmasının başlanğıcı

Zülm, ayrışdırıcılıq və təhqir hər bir halda səhv işdir. Əgər siz dünyanın ən yüksək kişisi olsanız və sizin yoldaşınız, misal üçün, savad və məlumat baxımından az savadlı bir xanım olsa, yaxud aşağı bir ailədən olsa, sizin ona ən az zülm və hörmətsizlik etməyə də haqqınız yoxdur. Qadın əbədi olaraq həmin qadındır. Ona ən az hörmətsizliyə də haqqınız yoxdur. Bu əlbəttə, təkcə bizə məxsus deyil. Odekolon vurub ütülənmiş bu avropalılar bəzən bizim cəmiyyətlərimizdən çox pis şəkildə bu varlıqlara zülm edirlər. Kişi qadıncıdan üstün olsa da, ona cəfa etməyə haqqı çatmır.

Qadın da elədir. Bəzən qadın savadlı və təhsilli bir xanım olur və misal üçün, fəhlə bir kişi ilə ailə qurur. Onun da kişini təhqir etməyə haqqı yoxdur. Kişi yenə də onun üçün güvənc yeridir, ona arxalanmalıdır. Onu ruhi baxımdan elə qorunmalıdır ki, ona arxalanmaq mümkün olsun. Bu sağlam ailədir. Əgər ailəni belə formalaşdırsanız, bilin ki, öz səadətinizin bir əsas sütununu təmin etmişiniz.²

İdeal istəməkdə ifratçılıq

Qız və oğlanlar ideal arxasınca düşməsinlər. Nikah işində heç kəs ideal deyil. İnsan öz idealını tapa bilməz. Gərək keçinib yaşasınlar. Allah

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2000.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2000.

inşallah həyatı şirinləşdirəcək, onlara bərəkət verəcək və inşallah Allahın razılığını qazanacaqlar.¹

İnsan əvvəldə baxdıqda hamısı gözəllikdir. Sonra əxlaqi məsələlərə başlayanda nöqsanlar və çatışmazlıqlar olur. Tədricən bir-birində mənfi cəhətlər tapılır. Bunlar soyumağa səbəb olmamalıdır. Bu çatışmazlıqlarla keçinmək lazımdır. Çünki hər halda ideal və eyibsiz kişi, yaxud qadın dünyanın heç bir yerində yoxdur.²

Şəriətə uyğun olmayan rəftarlar

Naməhrəm qadınlarla işləyən kişinin qərizələrini müxtəlif səviyyələrdə təmin etmək iki yerdə mümkündür. Bu daha öz xanımına elə də bağlı deyil; heç bir qadına baxmayan kişi kimi deyil. Deyirlər ki, qadın özünü ictimai mühitlərdə naməhrəmlə qarışdırmamalıdır. Bu ondan ötrüdür ki, bu qadının könlü öz kişisində olsun. Lakin əgər qadın elə bir həddə çatsa ki, öz kişisi onun üçün adi olsa, indi Qərb cəmiyyətlərində gördüyünüz vəziyyət yaranacaq; bu kişi ümumiyyətlə, qadın üçün əhəmiyyətli olmayacaq. Deyəcək ki, olsa olub, olmasa da olmayıb. Deyəcək ki, boşanıb bitirərik, sən işinin ardınca gedərsən, mən də işimin ardınca. Bu pisdir. Bəzi qadınlar bu gün qadınların vəziyyətini belə etməyə çalışırlar. Bu, qadınların zərərinədir, xeyrinə deyil; çünki ailənin təməlini dağıdır.³

Məsafə saxlamaq və iffət - ailənin sipəri

İslamda üzərində çox təkid göstərilmiş, bəzi ölkələrdə və İslamdan uzaq yerlərdə isə riayət olunmayan bu məhrəm və naməhrəm məsələsi, hicab, baxmaq-baxmamaq, qeyri-sağlam və zərərli rəftarlar məsələləri qadın və kişi üçün bir məhdudiyyət yaratsa da, müqəddəs şəriət sahibi bunları ailəni qorumaq və bu mühüm təməli davamlı etmək üçün qanun etmişdir. Əgər hər bir insan bu məsələlərə diqqətlə baxsa, çox böyük hikmətləri görəcək.⁴

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2000.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1999.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1998.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1999.

Siz İslamda məhrəm və naməhrəm, qadın və kişinin ayrı olması və bu kimi məsələlərin irəli sürüldüyünü görürsünüzsə, bunlar mürtəcelik deyil. Bunlar ən dəqiq insani və bəşəri məsələlərdəndir. Onun ən mühüm səbəblərindən biri budur ki, ailənin təməli möhkəm qalsın. Çünki ər və arvad bir-birinə vəfadarlıq hiss edirlər, qısqanclıq mövqeyində durmurlar; bu olduqca mühüm məsələdir.¹

İslamın vacib etdiyi hicab, qadağan etdiyi baxış və rəftar ona görədir ki, sizin qəlbləriniz və məhəbbətləriniz bir nöqtə üzərində mərkəzləşsin; həm siz qadınların, həm də siz kişilərin.²

Siz İslamda hicabın, üz tutmağın, qadın və kişinin qarışmamasının və digər bu kimi məsələlərin olduğunu görürsünüz. Bir qrup yaxıngörən və dar baxışlı insan elə bilir ki, bunlar dayaz sözlərdir. Xeyr, bunlar dərinidir, ailələrin və cütlüklərin qəlblərinin öz yerində qalması və ailənin möhkəm olması üçündür; məhrəmdir, naməhrəmdir, baxma, ünsiyyət qurma, əl vermə, gülmə, özünü göstərmə, digərlərinin qarşısında bəzənmə. İslamın, dinin və fiqhın bizə dediyi bu sözlər ona görədir ki, bunlara riayət etsəniz, sizin bu kiçik ailəniz, indi yaranacaq bu kiçik mərkəz möhkəm qalacaq, bələlardan qorunacaq, qadın və kişi hiss edəcək ki, işləri bir-biri ilədir, bu ailə ilədir. Qadın hiss etməyəcək ki, ev onun əl-ayağına dolaşan bir şeydir. Yaxud kişi hiss etməyəcək ki, ev və qadın ona maneçilik yaradan bir vasitədir.³

İslam bu qədər deyib ki, gözlərinizi bağlayın, naməhrəmə baxmayın; qadına bir cür deyib, kişiyə başqa cür. Bu ondan ötrüdür ki, göz bir tərəfə yönəldikdə sizin həyat yoldaşınız olan şəxsin payının bir hissəsi o tərəfə yönələcək. İstər kişi olun, istər qadın; fərqi yoxdur, bir hissəsi oraya gedir. Burada azaltdıqda da məhəbbət zəifləyəcək. Məhəbbət zəifləyəndə ailənin təməli zəifləyəcək və bu zaman sənə lazım olan əlindən çıxacaq, sənə zərərli olanı isə, öz gümanına əsasən, əldə etmiş olacaqsan.⁴

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2001.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2000.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2001.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1996.

Yeddinci tövsiyə: Asanlaşdırmaq

Giriş

Biz insanların həyatında çox görünən böyük təhlükələrdən biri özünü çətinliyə salmaq təhlükəsidir. Bir işi rahatlıqla və asanlıqla görməyin mümkün olduğu halda məşəqqətlə və çətinliklə görürük və əslində özümüzü və digərlərini çətinliyə salırıq. Xəyali və mövhum şərtlərin istehsalı, işlərin en və uzununu dartmaq təhlükəli tələ olan özünü çətinliyə salmaq tələsinə düşməkdir.

Biz öz dünya həyatımızda təbii və adi şəkildə çoxlu problemlərlə üz-üzə gəlirik. Çox axmaq işdir ki, özümüz də ağıl qaydalarına boyun əyməyib işi özümüzə daha da çətinləşdirək.

Hamı azca diqqətlə dərk edir ki hər hansı bir işi dəqiq, möhkəm, intizamlı və keyfiyyətli yerinə yetirməklə mürəkkəbləşdirmək, çətinləşdirmək arasında yerlə göy qədər fərq var.

Özünü çətinliyə salmaq fürsəti əldən verir, ömrü hədəf edir, uğur imkanını azaldır, insanı soyudur, yorur, həyatı acılaşıdır. Buna görə peyğəmbərlərin sonuncusu, müsəlman və möminlərin fəxri özünü çətinliyə salanlardan uzaq olduğunu elan edir, öz sırasını onlardan ayırır: “Mən özünü çətinliyə salanlardan deyiləm”¹.

Bizim cəmiyyətimizdə bir çox ailələr arasında bu təhlükəli bəlaya düşər olan məsələlərdən biri də mühüm və taleyüklü məsələ olan nikahdır. Adət-ənənələri yerinə yetirmək, rüsvay olmamaq, heysiyyəti qorumaq, qız və oğlana dəyər vermək və sair bu kimi bəhanələrlə gənclərin həyatının bu ən şirin hadisəsini dəhşətli kabusa çevirmişik. Bu xəstə baxışın acı nəticələri çoxlu gəncləri ailə qurmağa ümitsiz etmişdir, çoxlarını da yolun əvvəlində çoxlu problemlərlə üzbəüz qoymuşdur.

Çoxlu ailələr övladlarının nikah zamanı yaxınlaşarkən bayram etmək və şadlıq keçirmək əvəzinə əza saxlayırlar. Uzunmüddətli subaylıqdan və nikahı gecikdirməkdən irəli gələn mədəni, tərbiyəvi və əxlaqi zərərlər saysız-hesabsızdır. Məşəqqətli və başağrılı bir başlanğıcın uğursuz

¹ “Sad”/86.

nəticələri çoxlu gənclərin ağzını həyatın əvvəlində acı edir. Bu böyük ictimai bəla üçün hamımız müqəssirik və sözsüz ki, hamıdan artıq, özünü çətinliyə salan ailələr Allah qarşısında cavab verməlidirlər. Bu dağıdıcı problemi aradan qaldırmaq üçün hamı səhnəyə çıxmalı, bu ilahi və səmavi qanunu cahiliyyət zəncirlərindən xilas etməli və gənclərin xoşbəxtliyi üçün həyat yolunu açmalıdır.

Bu cahil tələbkarlıqların və ağılsız adətlərin izini bu fitrət qanununun və İslam sünnəsinin hər bir yerində görmək olar:

Həyat yoldaşının seçimi mərhələsində din, təqva və əxlaq yerinə, qız və oğlanın həyata başlamaq üçün bərabər və tay olmalarında heç bir dəxaləti olmayan qərribə şərtlər qoymuşuq. Mehr sevgi və sədaqət nişanəsi bilinmiş, Peyğəmbər (s) sünnəsində onun maddi dəyəri əsla nəzərə alınmamışdır. Hətta onun az olması gəlinin uğurluluğu və ayağının yüngüllüyü sayılmışdır. Biz isə onu qız üçün qiymət qoyuluşuna çevirmişik. Həyatın əvvəlini asanlaşdırmaq üçün ailələrin hədiyyəsi və atalarının əziz övladlarının həyatında məhəbbət və sevgi nişanı olan cehizi onların həyat yolunun səddinə və ailələrin böyük müsibətinə çevirmişik. Nikah bazarlığı adı ilə gənclərə və ailələrə necə böyük xərclər yaratmışıq. Şadlıq etmək və sevinmək tövsiyə olunan nikah və toy mərasiminin keçirilməsi üçün o qədər təmtəraq, dəbdəbə və şərtlər toxumuşuq ki, səhnə arxasındakı yaşlı gözləri və çox qüssəli qəlbləri uşaqların həyat karvanına yoldaş edir və onun mənfi təsirləri uğursuz quş kimi uzun müddət əzizlərimizin həyat damı üzərində fırlanır.

Görün Allahın istədiyi və əziz Peyğəmbəri (s) razı salanla bizim etdiyimiz arasında nə qədər fərq var! Təəssüflə etiraf etməliyik ki, nurlu şəriət izdivacı səmimi və asan etmək üzərində nə qədər təkid göstərsə də, biz onu çətinləşdirməyə və daha ağır yerinə yetirməyə səy göstərmişik. Doğrudan, bu cahilcəsinə və şeytani rəqabətin və bəhsə girişmənin sonu haraya qədərdir?

Bu təhlükəli yayınmanı düzəltmək və bu üzücü ictimai dərdə dərman etmək üçün onun yanına gedirik. O, həkim kimi dərdi tanıdığından təbibcəsinə sağaldıcı resept verir, islahatçı kimi yanır və

hamını əziz Peyğəmbərin (s), Əlinin (ə) və Fatimənin (ə) yoluna qayıtmağa
çağırır:

1. Mərasim

İslamda sadə toy mərasimi

Siz əgər müxtəlif xalqlar arasında olan izdivac mərasiminə baxsanız, görərsiniz ki, İslamda izdivac mərasimi sadədir. Təbii ki, şənlik keçirməyin, sevinməyin və bu kimi işlərin eybi yoxdur; kim nə qədər istəyirsə. Lakin bunlar dindən, izdivacın rəsmi və dini mərasimindən deyil. Kim istəsə, bunu edər, kim istəməsə, yox. Mütləq bir məbədə gedib kiminsə qarşısında diz üstə oturmaları, nə isə etmələri və digər yerlərdə mövcud olan mərasimlər İslamda yoxdur. İslamda şəriətə görə bir əqd oxunmalıdır. Əlbəttə, İslamda əhəmiyyəti izdivacdən az olan müxtəlif müqavilələr üçün şahid lazımdır... İndi də qeydiyyat qaydaları və zaqslar var, rəsmi qeydiyyat idarələri var və heç bir mərasimi yoxdur. Çox asanlıqla və mərasimsiz şəkildə bu izdivacı həyata keçirmək olar.¹

İslam, yaxud cahiliyyət nikahı

Müqəddəs İslam şəriəti izdivacda cahiliyyət adətlərini və cahillərin arasında mövcud olan şərtləri götürdü və bir sıra yeni sözlər, şərtlər və yeni ənənələr yaratdı. Əgər biz izdivacımızın İslamın təmizlədiyi məsələlərdən uzaq və təmiz olması və İslamın gətirdiyi adətlərlə bəzənməsi üçün bir iş görsək, bizim izdivacımız İslam izdivacı olacaq və nikah əqdi İslam Peyğəmbərinin (s) - bəşəriyyətin uca məqamlı rəhbərinin razılığı əsasında həyata keçəcək.

Əgər Allah eləməmiş, İslamın uşaqlaşdırdığı və bayıra tökdüyü məsələləri nikah əqdinə gətirsək, o zaman bizim nikahımız cahil nikahı olacaq; özümüz müsəlmanıq, adımız müsəlmandır, lakin işimiz cahiliyyət işi olacaq.

Yaxud əgər İslamın izdivac üçün nəzərdə tutduğu məsələlərə riayət etməsək, yenə də nikah kamil İslam nikahı olmayacaq.

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2000.

Əgər nikah İslam nikahı olsa, Quran qanunlarına və İslamın vasitəsi ilə göstərilmiş qaydalara uyğun olsa, həyat şirin olacaq, ər və arvad bir-biri ilə yaxşı yaşayacaqlar.¹

"Asanlaşdırın, Allah kifayət edər!"

Söhbət düşəndə gənclər deyirlər ki, əgər ailə qursaq, sonra ev üçün, iş üçün nə edərik. Bunlar həmişə əsaslı işlərin qarşısını alan məsələlərdir. Allah-Taala buyurub: "Əgər onlar yoxsuldurlarsa, Allah öz lütfü ilə onları dövlətli edər"². Yəni Allah-Taala bunlara kifayət edəcək. İzdivac edin. İzdivac onların məişət vəziyyətində xüsusi çətinlik yaratmayacaq, hətta əksinə, Allah onları öz mərhəməti ilə ehtiyacsız da edəcək. Bunu Allah-Taala buyurmuşdur. Bəli, biz özümüz çox israfçılığa yol verir, əlavə xərclər və yalançı ehtiyaclar yaradıırıq. Bəli, təbii ki, problem yaranar. Bu kimin təqsiridir? Birinci növbədə varlığının təqsiridir; imkanı olanların, səviyyələri qaldıranların, istəklərin, gözləntilərin səviyyələrini və yalançı ehtiyacları qaldıranların, sonra da bəzi məmurların təqsiridir. Hər halda, gərək desinlər, gərək şərait yaratsınlar, amma yaratmırlar. Demək istəmirik ki, hökumətlərin gənclər və izdivaclar qarşısında vəzifələri yoxdur. Lakin izdivacın bir zərurət olması İslam cəmiyyətində oturmalıdır. Bu, həyata keçməlidir. Qızların "biz hələ izdivaca hazır deyilik", oğlanların "bizim hələ həyat ağıımız yoxdur" demələri elə də məntiqli deyil. Həyatın çoxlu məsələlərində görürük ki, xeyr, gənclərin hazırlığı var, çox da yaxşıdırlar, anlayırlar. Lakin bu izdivac həm də məsuliyyət qəbul etməkdir. Məsuliyyətdən boyun qaçıрмаq hissi bu işin həyata keçməsinə bir qədər mane olur.³

"Şənlik və qonaqlıqla müvafiqik, israfla yox!"

Dəbdəbə bir cəmiyyət üçün zərərli və pisdir. Dəbdəbəyə qarşı çıxan şəxslər onun ləzzətlərindən xəbərsiz deyillər. Xeyr, bunu cəmiyyətə zərərli iş bilirlər; zərərli bir dərman, yaxud qida məhsulu kimi. Artıq dəbdəbə ilə

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1995.

² "Nur"/32.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2000.

cəmiyyət ziyan görür. Əlbəttə, normal və məntiqli həddində eybi yoxdur. Amma həmişə rəqabət və yarış məsələsi qarşıya çıxdıqda ümumiyyətlə, öz həddini aşır və başqa yerlərə gedib çıxır.¹

Bəzi adamlar israfçılıq edirlər, töküb-dağıdırlar. Cəmiyyətdə yoxsulların, zəruri məişət şəraitinə tam malik olmayan şəxslərin olduğu bir dövrdə bu işlər israfçılıqdır, artıqdır, əbəsdir. Kim bunları etsə, (şəriətə) zidd iş görmüşdür.²

Bəzi adamlar savab işin görülməsi mümkün olan vasitələrlə günah edirlər. Etdikləri israfçılıqla, düzgün olmayan işlərlə bu yaxşı və savab işi haram əməllərə bulayırlar. Haramın hamısı da məhrəm-naməhrəm və bu kimi məsələlər deyil. Sözsüz ki, onlar da haramdır, lakin belə töküb-dağıtmaq da haramdır, israfçılıq da haramdır, imkanı olmayanların ürəyini yandırmaq bəzi yerlərdə doğrudan da haramdır. İfratçılıq etmək, qızının cəhizini düzəltmək üçün haram və halal işlər görmək haramdır.³

Mən izdivacda ağır və israflı xərclərlə bu işi digərlərinə çətinləşdirən şəxslərdən razı deyiləm. Əlbəttə, tədbir keçirmək, şənlik etmək və qonaqlıq verməklə müvafiqəm, lakin israfçılığa müxalifəm.⁴

Çoxlu qız və oğlanlar izdivac etsələr də, pulluların israfçılığına görə çatışmazlıq hiss edirlər, kədərlənirlər, kin bəsləyirlər, nələinsə az olduğunu düşünür və həqarət hissi keçirirlər.⁵

"Bahalı hotel və saraylar toyu şirinləşdirmir!"

Bu bahalı hotelləri, sarayları və şadlıq mərasimlərini buraxın. Əlbəttə, bir sarayın içində də kimsə sadə mərasim keçirə bilər, eybi yoxdur. Mən demək istəmirəm ki, mütləq evdə olsun. Çünki bəzilərinin evlərində yer yoxdur, yaxud imkanları çatmır. Amma israf etməyin. Şənlik keçirib qonaqlıq vermək, dostları, yaxınları və qohumları çağırmaq yaxşıdır, israfçılıq isə pisdir, bizim müsəlman xalqımıza yaraşmır.⁶

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1991.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1993.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1998.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1995.

⁵ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1996.

⁶ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1995.

Toy, nikah və şənlik mərasimi yaxşıdır. Hətta Peyğəmbər (s) də özünün hörmətli qızı üçün toy məclisi keçirdi, şadlıq etdilər, camaat şeir oxudu, qadınlar əl çaldılar və sevindilər. Lakin bu nikah və toy məclislərində israfçılıq olmamalıdır. İsfafçılqlardan biri bu bahalı nikah və toy məclisləridir. Hotellərdə və bahalı saraylarda məclislər keçirirlər. Çoxlu şirniyyat, meyvə və yemək haram olur, məhv olur, yerə tökülür, zay olur. Nə üçün? Bəhsə girişmək üçün; israfçılıq karvanından geri qalmamaq üçün.¹

İsfafçılıq olmamalıdır. İsfafçılıq olsa, həm özünüə zərər vurmuş olarsınız, həm də digərlərinə; həm gənclərə, qızlara və oğlanlara zərər vurmuş olarsınız, həm də özünüə İslam Peyğəmbərinin (s) gözündən salarsınız, dövrün imamının gözündən salarsınız. Bu israfçılıq və ifratçılıq günah iş sayılır.

Şirin toy çoxlu xərc çəkilən və çox israfçılıq edilən toy deyil. Şirin toy səmimi olan toydur. Səmimilik olsa, hətta sadə olsa da toy şirin keçər. Evin bir-iki otağında qohum-əqrəba, dost-tanış bir yerdə otursunlar; bu olur toy. Bu geniş qonaqlıqlar, böyük saray, yaxud hotellər, çoxlu xərcələr, qonaqlıq üçün bahalı məhsullar - bunlar əsla münasib deyil. Demirəm ki, nikahı batil edir, xeyr, nikah düzdür, lakin bunlar cəmiyyəti korlayır.²

Məgər keçmişdə bu saraylar olmayanda, bu şeylər olmayanda, iki kiçik otaqda mərasim keçirəndə, qonaqlar gəlib şirniyyat yeyəndə nikahlar bugünkündən bərəkətsiz idi?! Qızların hörməti məgər bugünkündən az idi?! İndi mütləq gedib bu böyük sarayların içərisinə girməlidirlər?! Eybi yoxdur, mən bu saraylara qarşı çıxmıram. Mən dəbdəbəyə müxalifəm. İndi bəziləri hotellərə gedirlər. Bu səhv işlərdəndir, buna lüzum yoxdur.³

Mərasimi nə qədər yüngül və sadə keçirsək, bir o qədər yaxşıdır. Qoyun imkanı olmayanlar izdivaca həvəslənsinlər və ümitsiz olmasınlar.⁴

Bəzi məmurların səhvi

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1992.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1998.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1997.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1992.

İndi bəlli olub ki, təmtəraqlı klublarda və hotellərdə qonaqlıq verirlər. Bunlar əsla elm adamına yaraşan deyil, təqvalı və mömin insanlara münasib deyil. Bunlar da qədimdəkilərə məxsus idi.

Təəssüf ki, bəziləri bu gün səhvə yol verirlər. Keçmişdə ölkə məmurları və rəhbərləri elə etdiyindən, indi də bunlar başçı olduqlarına görə bu işləri görməli olduqlarını güman edirlər. Xeyr, cənab, onlar tağut idilər, onlar dünya adamı idilər, bizsə ruhaniyik. Ruhani olmayanlar da dindardırlar. Bizim yaşayışımız ayrı cürdür, rəftarımız ayrı cürdür, yolumuz ayrı cürdür, əxlaqımız ayrı cürdür, məqsədimiz ümimiyyətlə onlarla fərqlənir. Onları yamsılamamalıyıq. Biz elə etməliyik ki, xalq bizi yamsılasın.¹

"Bu, hörmət və izzət deyil!"

Bəzi adamlar elə bilirlər ki, dəbdəbə, təmtəraqlı hotellərdə toy etmək, bahalı saraylar tutmaq, çoxlu pullar xərcləmək qız və oğlanın izzətini, şərəfini və başucalığını artırır. Xeyr! Qız və oğlanın izzəti, şərəfi və başucalığı onların insaniyyətinə, təqvasına, iffətinə və uzaqqörənliyinə görədir, belə şeylərə görə deyil.²

Bilin ki, istər mehrdə, istər cehizdə, istər toy mərasimində izdivacı sadə keçirmək eyib deyil. Bəzi adamlar elə bilirlər ki, əgər biz qızımızın toyunu sadə keçirsək, qızımız başıaşağı olar. Xeyr, başıaşağı olmaz, bu sizin səhvinizdir.³

Biz imkanlı olmayanlara tövsiyə edirik ki, borc götürüb öz gümanlarına görə hörmətlərini qorumaq üçün ərəb və əcəmə üz tutmasınlar. Hörmət nədir?! Bu hörmətdir?! Əgər gözümüzü açsaq, görərik ki, bu hörmət deyil. Bəzi adamlar özlərini borca salırlar ki, məsələn, hörmətli görünə bilsinlər; əbəs və faydasız.⁴

"İsrafkarların hesabı çox çətin olacaq!"

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1995.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1996.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1996.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1996.

Mən ölkənin bütün əhalisinə tövsiyə edirəm ki, izdivacları asanlaşdırsınlar. Bəzi adamlar izdivacı çətinləşdirirlər. Ağır mehlər və cehizlər izdivacı çətinləşdirir. Oğlan ailələri ağır cehizlər gözləsinlər?! Qız ailələri digəri ilə bəhsə girmək üçün cehizi, təmtərağı, əqd və toy məclislərini daha rəngarəng etsinlər?! Nə üçün? Bunun təsirinin nə olduğunu düşünürsünüz? Bu işlərin təsiri odur ki, qız və oğlanlar evlərdə subay qalırlar. Heç kim ailə fikrinə düşməyə cürət etmir.¹

Məgər təmtəraq ilə bəy-gəlin olanlar sadə şəkildə bəy-gəlin olanlardan xoşbəxt dirlər? Kim belə bir iddia edə bilər? Bu işlər bəzi gənclərin, bəzi qızların həsrətini ürəyində qoyur, həyatı onlara acılaşıdır. Əgər onlar da elə toy keçirə bilməsələr, həmişəlik həsrətləri ürəklərində qalır, yaxud ümumiyyətlə, toy edə bilmirlər. Bundan başqa bir şey deyil. Gəlib qızını istəyirlər, lakin əli boş olduğundan bu qız evdə qalır. Bu tələbə, yaxud fəhlə, yaxud zəif ticarətçi oğlan eləcə subay qalır.²

Mən düşünürəm ki, ağır məclislərlə, ağır mehr və cehizlərlə digərlərinin işini çətinləşdirən şəxslərin Allah yanında hesabı çox ağır olacaq. Onlar deyə bilməzlər ki, biz pulluyuq, buna görə də belə etmək istəyirik. Bu, dövrün səhv sözlərindəndir. Pullu olmaq dəlil deyil. İnsanın imkanı olanda digərlərinin heç bir iş görə bilməmələrinə bais olması düzgündürmü? Gənclərin ailə qurmağa cürət göstərməməsinə səbəb olmaq düzgündürmü? Elə bir iş görülməməlidir ki, bacarmayan şəxslər, ürəkləri istəməyən şəxslər, düşüncələrinin əksinə olan, niyyətlərinin əksinə olan şəxslər izdivac edə bilməsinlər.³

Əbəs zəhmət

İsrafçılıq etməyin, ifrata varmayın. Bu işlər məsləhət deyil. Müqəddəs şəriət sahibi də buna razı deyil. Siz də özünüə əbəs zəhmət verirsiniz. Bu qədər xərc çəkmək yerinə onun onda birini ehtiyacı olana ver və bir dünya savab qazan. Məgər savabsız, əcrsiz və Allahın və hətta xalqın da razılığı

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1994.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1994.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1995.

olmadan bu qədər xərc çəkənlər dəlidirlər?! Xalqın hamısı belə insandan razı qalmır. Allahı razı salın!¹

Əgər qonaqlıqlarda, nə bilim filan hoteldə tökübdə qonaqlıqda, yeni meyvələr gətirsəniz və... sizin qonaqlığınız rəvnəqli olacaq?! Sözsüz ki, ilahi savab da əsla yoxdur. Bunu bilin ki, heç bir ilahi savab yoxdur. İsrəfçılıq günahdır. Amma əgər günah olmasa da, yəni günah olmayan forması olsa da, şübhəsiz, savabı yoxdur. Amma yüzlərlə digər gənc qız və oğlanı toy ziyafətindən məhrum edirsiniz. Onlar baxıb sizinlə ayaqlaşmaq istəyirlər. Bunu bacarmayanda isə iş təxirə düşür.²

"Peyğəmbər (s) ailəsini yamsılayın!"

Dünyanın ən yaxşı qızı həzrət Zəhra (ə) idi. Dünyanın ən yaxşı oğlanı və ən yaxşı bəyi də həzrət Əmirəlmöminin (ə) idi. Görün bunlar necə ailə qurdular.

Minlərlə gözəl, əsil-nəsəbli, güclü və sevimli gənc Əli ibn Əbu Talibin (ə) saçının bir telinə dəyməz. Minlərlə gözəl və əsil-nəsəbli qız da həzrət Zəhranın (ə) saçının bir telinə dəyməz. Onlar həm mənəvi və ilahi baxımdan yüksək məqama malik idilər, həm də öz dövrlərinin böyükləri sayılırdılar. O, Peyğəmbərin (s) qızı idi, İslam cəmiyyətinin rəisinin, mütləq hakimin qızı. O da İslamın birinci dərəcəli sərdarı idi. Görün necə izdivac etdilər; necə az mehr, necə az cəhiz! Hər şey Allahın adı və xatirəsi ilə. Bunlar bizim üçün örnəkdirlər. Həmin dövrdə də qızlarının mehri çox yuxarı, misal üçün, min dəvə olan cahil insanlar vardı. Bunlar Peyğəmbərin (s) qızından üstün idilər?! Onları yamsılamayın, Peyğəmbərin (s) qızını yamsılayın, Əmirəlmöminini (ə) yamsılayın.³

Kirayə götürülən gəlin paltarı

Bəzi adamlar bahalı gəlin paltarı alırlar. Xeyr, buna lüzum yoxdur. Gəlin paltarı istəyirlərsə, indi bəziləri gəlin paltarını kirayə götürürlər. Nə eybi var? Eyibdir? Xeyr, nə eybi? Nə maneəsi var? Bəzi adamlar bunu eyib

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1995.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1997.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1996.

bilirlər. Eyib budur ki, insan çoxlu pul verib bir şey alsın və onu bircə dəfə istifadə etsin, sonra tullasın. Bir dəfə istifadə üçün! Özü də xalqın bəzisinin bu vəziyyətdə olduğu şəraitdə. Bəzi adamların doğrudan da ehtiyacı var.¹

2. Mehr: hörmət nişanı, yoxsa qiymət qoyuluşu?

"Əziz Peyğəmbər (s) cahiliyyət ənənəsini sındırdı!"

Mehr ənənəsini qoyan şəxs - yəni əziz Peyğəmbər (s) bütün kainatdan üstündür. Onun pak və əziz qızı əvvəldən axıra qədər dünyanın bütün qadınlarından üstündür. Onun əri olan Əmirəlmöminin (ə) Peyğəmbəri (s) çıxmaq şərti ilə əvvəldən sona qədər bütün yaranmışlardan üstündür. Gənc, gözəl, adlı-sanlı, möhtərəm və Mədinənin birinci şəxsləri olan bu iki nəfər üçün Peyğəmbərin (s) nə qədər mehr təyin etdiyini gördünüz?²

Peyğəmbər (s) gəlib bunların hamısını sındırdı. Çünki izdivaca mane olurdular. Bunlar qız və oğlanların nikahına mane olur. Dedi ki, bunları boşlayın. İzdivacın başlanması asandır. Maddi şərtlər baxımından ən asan işdir. İzdivacda mühüm olan məsələ bəşəri və insani məsələlərə riayət etməkdir.³

Elə bilməyin ki, o zamanlar çoxlu və ağır mehrin, yaxud çoxlu cehizin nə olduğunu anlamırdılar. Xeyr, onda da bizim dövrümüzün ağılsızları kimi bəzi ağılsızlar vardı. Öz qızları üçün məsələn, bir milyon misqal qızıl mehr təyin edirdilər; düz bu gün mövcud olan bu ağılsızlar kimi. Belə şişirtmə işlər ümumiyyətlə, cahil adamların işidir. İslam gəlib bunların hamısını kənara tulladı. Belə deyil ki, Peyğəmbər (s) qızının mehrinin min baş qırmızıtüklü və filan şərtlə dəvə olduğunu deməyi bilmirdi. Bu mümkün idi, lakin İslam bunları hamısını kənara tulladı.⁴

Ağır mehr cahiliyyət dövrünə məxsusdur. Əziz Peyğəmbər (s) onu dəyişdi. Peyğəmbər (s) bir zadəgan ailəsindəndir. Peyğəmbərin (s) ailəsi demək olar ki, Qüreyşin ən aristokrat ailəsi idi. Onun özü də bu cəmiyyətin rəisi və rəhbəridir. Nə eybi vardı ki, belə yaxşı bir qızı - dünyanın ən yaxşı

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1995.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1992.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1993.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1994.

qızı və Allah-Taalanın əvvəldən sonadək dünya qadınlarının xanımı adlandırdığı qız təqvalıların mövlası və dünya oğlanlarının ən yaxşısı ilə ailə qurmaq istəyəndə onun mehrini çoxaldaydı?! Nə üçün o belə az mehr təyin etdi və adını sünnə mehri¹ qoydu?²

Həzrət Zəhranın (ə) cehizində bu qədər sadəliyə riayət olundu. Onun və Peyğəmbər (s) Əhli-beytinin hamısının mehrində az mehrə - sünnə mehrinə tabe oldular. Halbuki sünnə mehrindən artığının icazəli olmasını hamı qəbul edirdi. Lakin bu həddi qorudular. Mənim fikrimcə, bunun bir simvolik cəhəti vardı. Onlar istəyirdilər ki, bu, xalqın arasında əsas götürülsün, ona əməl olunsun və israfçılıqların təsirindən irəli gələn bu problemlərə düçar olmasınlar.³

On dörd qızıl sikkə üzərində təkidin səbəbi

Siz bilirsiniz, biz demişik ki, on dörd qızıl sikkədən artıq (mehr təyin olunsa) əqd oxumayacağıq. Bu ona görə deyil ki, on dörddən artıq olsa, nikahda qüsurlar yaradır. Xeyr, on dörd min qızıl da olsa, nikahın eybi yoxdur, fərq etmir. Bu ondan ötrüdür ki, izdivacın mənəvi cəhəti maddi cəhətinə üstün gəlsin, bir ticarət və maddi alış-veriş kimi olmasın. Əgər dəbdəbəni azaltsanız, mənəvi cəhət güclənəcək.⁴

Mehr nə qədər az olsa, izdivacın təbiətinə daha yaxın olar. Çünki izdivacın təbiəti ticarət deyil, alış-veriş deyil, kirayə vermək deyil, iki insanın yaşayışıdır. Bunun maddi məsələlərlə əlaqəsi yoxdur. Lakin müqəddəs şəriət sahibi mehr müəyyənləşdirib ki, bir şey olsun. Lakin bu ağır olmamalıdır, adi olmalıdır. Elə olmalıdır ki, hamı bunu edə bilsin.⁵

İzdivacda baş verən bir insani hadisə və əlaqədir, pul və mal alış-verişi deyil. Müqəddəs İslam şəriətində ortada bir mal olsa da, bu malın simvolik cəhəti var, rəmz xarakteri daşıyır və alış-veriş deyil.⁶

¹ "Əl-Kafi", c. 5, səh. 375, hədis: 7.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1995.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1998.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1994.

⁵ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1995.

⁶ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1992.

"Yüksək mehr qıza hörmətsizlikdir!"

Əgər insan öz qızına önəm verirsə, yaxud qız özünə dəyər tanıyarsa, yolu bu deyil ki, mehrinin çoxalmasını istəsin. Mehr nə qədər az olsa, bu əlaqənin insani cəhəti daha çox olar.¹

Heç bir pul və heç bir sərvət bir insanın qarşılığı deyil. Nə bir mehr bir müsəlman qadının barmağının ucunun qiyməti ola bilər, nə də bir gəlir bir kişinin, yaxud qadının şəxsiyyətinin qarşılığı ola bilər. Qızlarına hörmət məqsədi ilə onların mehlərini yüksəldən şəxslər səhv edirlər. Bu hörmət deyil, hörmətsizlikdir. Bu mehri qaldırmaqla siz bir insani əlaqənin cinsini, yəni insani alış-verişin iki cinsindən birini - çünki hər ikisi bir-birinin qarşısındadırlar - bir mal və məhsul səviyyəsinə endirirsiniz. Deyirsiniz ki, mənim qızım bu qədərə dəyər. Xeyr, cənab, sizin qızınız ümumiyyətlə, pulla müqayisə ediləsi deyil.

Bu mehr bir İslam və Allah qanundur, şərəfətli və əziz insan varlığı qarşısında bir şey vermək deyil.²

"Məhrim halal, canım xilas!"

Bəzən kişi elə olur ki, qadının nə qədər mehri olsa da, deyir "məhrim halal, canım xilas!" Mehr heç kəsi xoşbəxt etmir, şəriət yolu insanları xoşbəxt edir.

Məhəbbətin də bu işlərlə əlaqəsi yoxdur. Belə məsələlərdə pul nə qədər az olsa, maddi amil çıxarılsa, insani amil güclənər, məhəbbət artar.³

Bəziləri elə bilirlər ki, ağır mehr evliliyin qorunmasına kömək edir. Bu səhvdir, yanlışdır. Əgər Allah eləməmiş, bu ər-arvad düz adam olmasalar, ağır mehr heç bir möcüzə edə bilməz.⁴

Bəzən gəlin tərəfin ailəsi deyir ki, biz çox yüksək mehr istəmirik, lakin bəyin ailəsi poz vermək və öyünmək üçün deyir ki, yox, olmaz, neçə milyon, yaxud filan qədər olsun. Bunların hamısı İslamdan uzaqdır. Heç kəs yüksək mehlə xoşbəxt olmayıb. Əgər mehr olmasa, qızlarının izdivacının zəifləyəcəyinin güman edənlər səhvədirlər. İzdivac əgər

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1995.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1998.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1996.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1996.

məhəbbətlə olsa, düzgün vəziyyətdə olsa, mehrsiz də zəifləməz. Amma əgər xəbislik, çoxbilmişlik, hiyləgərlik və digər belə amillər əsasında olsa, mehr nə qədər çox olsa da, xəbis və hegemon kişi bu mehrin altından qaçmaq üçün bir iş görəcək.¹

Bəziləri deyirlər ki, biz talağın qarşısını almaq üçün mehri ağırlaşdırırıq. Bu çox böyük səhvdir. Heç bir ağır mehr talağa mane olmur və olmamışdır. Talağa mane olan amil əxlaq və rəftardır, İslam meyarlarına riayət etməkdir.²

Yüksək mehr - gənclərin izdivacına maneə

Xanımları üçün yüksək mehr təyin edənlər cəmiyyətə zərər vururlar; çoxlu qızlar evdə, çoxlu oğlanlar xanımsız qalırlar. Çünki cəmiyyətdə belə məsələlər adət olduqda, sünnə mehrinin yerinə, Peyğəmbər (s) mehrinin sünnə olmasının əvəzinə cahiliyyət mehri sünnə olduqda, vəziyyət cahiliyyət vəziyyəti olacaq.³

Əgər izdivacda maddiyyət əsas məsələ olsa, bu duyğusal, ruhi və insani məsələ maddi bir alış-verişə çevriləcək. Bu bahalı bazarlıqlar, bu ağır cehizlər, bu bəhsə girişmələr, bəzi qafil və bixəbər insanların sərvət və pulları ilə öyünmələri əslində izdivacı korlayır. Buna görə müqəddəs şəriətdə mehrin az təyin edilməsi savab iş sayılır. Burada məqsəd sünnə mehridir.⁴

Əgər mehrlər ağır olsa, nikahlar çətinləşəcək, oğlan və qızlar ailəsiz qalacaq. Nə qədər asan etsəniz, bir o qədər yaxşıdır.⁵

Mən ölkənin bütün xalqından xahiş edirəm ki, mehrləri bu qədər artırmasınlar. Bu, cahiliyyət ənənəsidir. Bu xüsusən də indiki dövrdə Allahın və Rəsulunun (ə) razı qalmadığı işdir. Demirik ki, haramdır, demirik ki, izdivac batildir. Lakin Peyğəmbərin (s), onun övladlarının, hidayət imamlarının və İslam böyüklərinin sünnəsinin əksinədir. Bunların yolunun ziddinədir; xüsusən də bizim dövrümüzdə. İndi ölkənin bütün

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1996.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1994.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1998.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1999.

⁵ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1994.

düzgün işlərinin asanlaşmasına ehtiyacı var. Bəzi adamların izdivacları bu şəkildə çətinləşdirmələri məsləhət deyil.¹

3. Cehiz: Məişət azuqəsi, yoxsa öyünmək amili

"Qızın izzəti əxlaqladır, cehizlə deyil!"

Cehiz qız üçün izzət səbəbi deyil. Qızın izzəti onun əxlaqı, özünün rəftarı və şəxsiyyəti ilədir. Bəzi gəlin ailələri özlərinə əziyyət verir, özlərini zəhmətə salır; əgər pulları olmasa, zəhmətlə pul əldə edirlər; əgər pulları olsa, çoxlu xərcləyirlər ki, qızlarına məsələn, bahalı və bərbəzəkli cehiz versinlər.²

Çoxlu mehr və cehiz heç bir qızı xoşbəxt etmir, heç bir ailəni lazımi rahatlığa, dincliyə və etimada çatdırmır. Bunlar həyatın artıq işləridir, baş ağrısından, zəhmət və problemdən başqa faydası yoxdur.³

Məbada gedib borc pul almaqla cehiz düzəldəsiniz! Məbada özünüzü zəhmətə salasınız! Məbada ailənizi zəhmətə salasınız! Məbada elə biləsiniz ki, qızınızın cehizi qonşunuzun, qohumunuzun qızının cehizindən az olsa, ayıb olar. Xeyr, bu ayıb deyil.⁴

Bəhsə girmək və cehiz problemi

Ailələr bəhsə girmək səbəbindən cehizi özlərinə bir problem edirlər. Özləri bu problemə birtəhər dözdükdən sonra növbə digərlərinə çatır, onlar da bu problemin əziyyətini çəkməlidirlər. Yəni siz qızınızın cehizi üçün bütün bu əşyaları aldıqdan sonra onu görən şəxslərin vəzifəsi nədir? Bu bəhslərin axırı hara çatacaq? Bunlar yaranacaq problemlərdir. İslam bunları istəmir.⁵

Bəzi adamlar cehiz məsələsində bütün qohum-əqrəbalarından, qonşularından və dost-tanışlarından önə keçməyə çalışırlar. Bu da səhvdir.

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1994.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1999.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1996.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2002.

⁵ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1994.

Baxın, görün nə düzgündürsə, nə haqdırsa, onu da edin. Nə haqdır? İkinəfərlik bir ailəyə bəzi əşyalar lazımdır ki, sadə yaşayışları olsun.¹

Müxtəlif növlü israfçılıqlar, ifratçı işlər, səhv işlər, ağır cehizlər, mütləq hər bir şeyi alıb cehizə qoşmaq, ən azı xalası qızından, nə bilim, bacısından, qonşusundan, yaxud sinif yoldaşından bir ədəd artıq olsun... Bunlar çox əziyyət verən və incidən səhvlərdəndir; insanın özü üçün və xalq üçün. Çoxlu qızlar belə şeylərə görə bəxt evinə gedə və çoxlu oğlanlar ailə qura bilmirlər; bu problemlərə görə. Əgər izdivac asan olsaydı, əgər xalq bu qədər çətinlik yaratmasaydı, əgər bəzi adamların mehləri ağır olmasaydı, əgər bu cahilanə cehizlər olmasaydı, ata-analar öz xəyallarına görə qızlarının ürəyini sındırmamaq üçün özlərini oda-suya vurmasaydılar, çoxlu ailələr üçün bu problemlər yaranmazdı.²

Bəzi adamlar əvvəldən bütün iri və xırda, lazımi və qeyri-lazımi əşyaları qızlarına cehiz üçün saxlayırlar ki, məbada filankəsin qızından, nə bilim, əmisinin qızından, bacısından, yaxud misal üçün, qayınarvadından az olmasın. Bunlar düzgün deyil. Bunlar səhv işlərdir. Sizlərin zəhmətinə səbəb olan işlərdir; özü də Allah yanında heç bir əcri olmayan, təşəkkürə də səbəb olmayan zəhmət.³

"Digərlərini də fikirləşin!"

Bəzilərinə "siz yaşamaq istəyən iki nəfərdən ötrü və qızınıza cehiz düzəltmək məqsədi ilə nə üçün bazarı boşaltmaq istəyirsiniz?" - dedikdə cavab verirlər ki, bizim varımızdır, imkanlı olduğumuza görə bunları etmək istəyirik. Bu əsaslandırma yetərlidir?! İmkanlı olduğumuza görə. Xeyr, bu dəlil əsla məqbul deyil, yanlış əsaslandırmadır. Bir cəmiyyətdə hər cür insan yaşayır. Siz elə etməlisiniz ki, imkanı olmayan qız da ərə getmək istədikdə bunu edə bilsin. Lakin sizin qızınız üçün hazırladığınız bu cehiz, gəlininizə verdiyiniz bu mehr digərlərinə izdivac qapısını bağladı. Bu, insani üsul deyil. Bu, İslam üsulu deyil.⁴

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2000.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1993.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1999.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1996.

Dünyanın ən yaxşı gəlininin cehizi

Siz əziz Peyğəmbərin (s) qızına baxın. Dünya qadınlarının ən yaxşısı Fatimeyi-Zəhra (s) idi. İlk və son qadınların ən yaxşısı Fatimeyi-Zəhra (ə) idi. O yaxşılıqda, o şərəfdə və o əzəmətdə dünyaya heç bir qız və qadın gəlməmişdir. Dünyanın bütün qadınları onun qarşısında xidmətçi kimidirlər, dünyanı əhatə edən günəş qarşısındakı zərrələr kimidirlər. Əri də Əmirəlmöminindir (ə) - dünya kişilərinin ən yaxşısı. Əgər onun bütün fəzilət və üstünlüklərini toplasaq, dünyanın bütün kişiləri onun bir dırnağına da çatmazlar. Bu iki əzəmət nümunəsi, gözəllik və fəzilət nümunəsi bir-biri ilə izdivac etdilər. Cehizləri kitablarda yazılıb qeyd olunan bir neçə ucuz əşya idi: bir tikə həsir, bir parça xurma lifi, bir yataq dəsti, bir əl dəyirmanı, bir kuzə və bir kasa.¹ Əgər hamısının dəyərini bugünkü pulla toplasaq, bir neçə min tüməndən artıq olması bəlli deyil. Həmin mehri Əmirəlmöminindən (ə) alıb pulu ilə sadə cehiz hazırladılar və ər evinə apardılar. İndi biz demirik ki, bizim qızlarımız Fatimeyi-Zəhra (ə) kimi cehiz aparsınlar. Nə bizim qızlarımız Fatimeyi-Zəhra (ə) kimidirlər, nə bizim özümüz onun atası kimi, nə də bizim oğlanlarımız Fatimeyi-Zəhranın (ə) əri olan möminlər əmiri kimidirlər. Biz hara, onlar hara? Yerlə göy qədər fərqimiz var. Lakin bəlli olur ki, yol o yoldur, istiqamət həmin istiqamətdir. Cehizi sadə edin, ona-buna baxmayın, çoxlu xərc çəkməyin, imkanı çatmayanların işini çətinləşdirməyin.²

Fatimeyi-Zəhranın (ə) cehizi o qədər idi ki, bəlkə də iki nəfər əli ilə bu evdən götürüb o evə apara bilərdi. Baxın, fəxr bunlardır, dəyər bunlardır. Əziz Peyğəmbər (s) bahalı bir cehiz təşkil edə bilməzdimi? Əgər Peyğəmbər (s) işarə etsəydi, onun ətrafında olan bəzi imkanlı və pullu müsəlmanlar Allahdan istəyirdilər ki, gəlib bir hədiyyə versinlər, kömək etsinlər. Amma belə işarə etmədi. Nə üçün etmədi? Bu ona görədir ki, mən və siz öyrənək. Oturub danışmağımızın, xoşumuzun gəlməsinin, sonra da öyrənməməyimizin faydası nədir? Bunlardan istifadə etmirik. İnsan həkimin yazdığı resepti taxçaya qoyub tamaşa etməməlidir. Biz əməl etməliyik ki, bəhrəsini görək. Yemək rejiminə əməl etməlisiniz ki, faydasını

¹ "Bihar əl-ənvar", c. 43, səh. 94.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1993.

görəsiniz. Bunlar ruhun qida rejimidir, cəmiyyətin və ailənin sağlamlığının qida rejimidir. Buna əməl olunmalıdır. Sadə keçirin.¹

"Gəlinlər, siz qoymayın!"

Cehizləri ağırlaşdırmağa qoymayın, qızlar qoymasınlar. Gəlinlər, siz qoymayın! Əgər ata-analar istəsələr də, siz qoymayın. Bu qədər bahalı əşyalar nəyinizə lazımdır?²

Gəlin anaları cehiz alarkən əl saxlasınlar, çox ifrata varmasınlar, israfçılıq etməsinlər. Deməsinlər ki, misal üçün, qızımızdır, ürəyi sınar. Xeyr, qızlar yaxşıdırlar, qızlar istəməirlər. Biz əbəs yerə onların qəlbini belə məsələlərə sövq etməməliyik ki, hər bir qəşəng və lüks şey onlar üçün mütləq təmin olunsun.³

Cehiz almaq istəyən bu xanım qızlar nikah əqdi və cehiz əşyalarını almaq üçün Tehranın bəzi yerlərinin və bahaçılıqda məşhur olan məhəllələrinin bahalı dükanlarına getməsinlər. Mən ad çəkmək istəmirəm, amma haraların olduğunu bilirəm. Oranın dükanları bahalı məhsulları ilə məşhurdur. Onlara ümumiyyətlə, ayaq qoymayın. Bahaçılıqda məşhur olmayan yerlərə getsinlər. Belə olmasın ki, yazıq bəyi arxalarınca salıb gəlin bazarlığına və toy bazarlığına aparsınlar. Təəssüf ki, bu işləri görürlər.⁴

¹ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1996.

² Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1994.

³ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 2001.

⁴ Nikah əqdi mərasimində çıxışdan: 1993.

Son söz

Nikah əqdi mərasimi sona çatır. Bura müqəddəs bir əməlin başlanğıc nöqtəsidir. Xoş onların halına! Gözlər bir-birinə düyünlənir. İnşallah mübarək olsun! Yenidən salavat nəğməsi yerdəkilərin məclisini göydəkilərlə həmsəda edir. Bunlar isə seyidin dua və ümidlə Mehriban Allahın hüzuruna ucalan şəfqətli əlləri, bir-birinə qovuşmuş övladlar üçün bəndəsinə nəvaziş göstərən mehriban, lütfkar və səxavətli dərgaha səmimi-qəlbdən təqdim olunan ata arzularıdır:

"İlahi! Bunların qəblələrini həmişə bir-birinə mehriban və məhəbbətli et!

İlahi! Onlara gözəl və pak övladlar bəxş et!

İlahi! Onları sənin və övliyarının razılığı olanlara əməl etməkdə müvəffəq et!

İlahi! Bu xeyir işlərə səbəb olanlara öz tərəfindən layiqli əcr və mizd əta et!"

Necə səadətli məclis və necə bərəkətli ziyafət! Və nə qədər tez bitdi.

Ağa durur, məclis də yerindən qalxır. Bir neçə andan sonra isə gənc gəlinlər həsrətlə bəylərin mehriban rəhbərlə səmimi görüşmələrinə tamaşa edirlər və ağa bu sözlərlə onları səadət cənnətinə yola salır:

"Allah mübarək eləsin! Allah sizi qoşa qarıtsın! Allah qəblələrinizi şad eləsin! İnşallah özünüz üçün, ailəniz üçün, ölkəniz üçün və İslam dünyası üçün izzət və iftixar səbəbi ola biləsiniz!"

Biz də beləcə yer və göyün xanımının, yaxşıların və salehlərin sərvərinin, övliya və məsumların anasının xüsusi nəzərlərindən məst halda deyirik: Ey İslamın və Peyğəmbərin (s) Kövsəri, Ey böyük Fatimə (ə), ey pak Zəhra (ə), bu enişli-yoxuşlu yolda bunlara yardımçı ol!